

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE SAHİP AİLELERİN
ÇOCUKLARININ DEVAM ETTİĞİ ÖZEL EĞİTİM VE
REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDEN BEKLENTİLERİ**

Necmi SAĞIROĞLU

EKİM-2006

T.C.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE SAHİP AİLELERİN
ÇOCUKLARININ DEVAM ETTİĞİ ÖZEL EĞİTİM VE
REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDEN BEKLENTİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Necmi SAĞIROĞLU

Danışman:

Yard.Doç.Dr.Hasan AVCIOĞLU

Bolu-2006

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Necmi SAĞIROĞLU' na ait Özel Gereksinimli Bireylere Sahip Ailelerin Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Beklentilerinin Saptanması adlı çalışma, jürimiz tarafından Özel Eğitim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir. 10.10.2006

Akademik Unvan ve Adı Soyadı

Üye (Tez Danışmanı) : Yard. Doç. Dr. Hasan AVCIOĞLU

Üye : Yard. Doç. Dr Ahmet YIKMIŞ

Üye : Yard. Doç. Dr Bayram BIÇAK

Prof.Dr. Uğur ESER

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ABSTRACT**EXPECTATIONS OF THE FAMILIES (PARENTS) WITH SPECIAL
NEEDED INDIVIDUALS FROM THE SPECIAL EDUCATION AND
REHABILITATION CENTER****Necmi SAĞIROĞLU****Master Thesis****Special Education Institute****Supervisor : Yard.Doç.Dr.Hasan AVCIOĞLU****OCTOBER 2006, 77 Page**

The purpose of this study is to determine the expectations of the families (parents) with special needed individuals from the special education and rehabilitation center and the variables related to those expectations.

The study gains importance by guiding the families who have not yet registered in any education center and, ensuring the institutions to make regulation according to the specified expectations and, leading the specialist and other personnel who educate and, assisting the institution administrators who want to respond to those expectations.

The study is constituted by the families of the children with special needs who are attending the special education and rehabilitation centers resided in the city

center of Kocaeli. The 285 special needed individuals who are attending the 3 special education and rehabilitation centers, which are currently operating , are forming the examples of the study. The survey prepared by the researcher was delivered to 285 parents, but 81 mother and 81 father filled and returned the survey.

On the data analysis, for the purpose of evaluating the expectations of parents from special education and rehabilitation centers, the frequencies and percentages of the answers to the survey questions prepared by the researcher were calculated. The analysis of variance technic was used to designate if the families' age, education and the kind of disability of their children have any effect on their expectations from the special education and rehabilitation centers which their children are attending.

In consequence of the study, as to the ages of the mothers who have special needed child, it is seen that there are considerable differences among the answers given to the part about the characteristics of the guiding and counseling services provided by the special education and rehabilitation centers which their children attend. In respect of the education of the parents who have special needed child and the children' disabilities, there are also considerable differences among the answers given to the part relating to their expectations about the physical conditions of the special education and rehabilitation centers. As to fathers' education, it is once more found that there are significant differences among the answers given to the part of the education provided by the special education and rehabilitation center which their children attend.

Keywords : Rehabilitation Center, Special Education, Special Needed Individuals.

ÖZET

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE SAHİP AİLELERİN ÇOCUKLARININ DEVAM ETTİĞİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDEN BEKLENTİLERİ

Necmi SAĞIROĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı : Yard.Doç.Dr.Hasan AVCIOĞLU

EKİM 2006, 77 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin (anne ve babaların) çocuklarının devam ettiği özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden beklentilerini ve bu beklentilerle ilişkili değişkenleri belirlemektir.

Araştırma, henüz hiçbir eğitim merkezine kayıt yaptırmamış ailelere rehberlik yapmak, kurumların belirlenen beklentilere göre düzenleme yapmalarını sağlamak, eğitim verecek uzman ve diğer personele yol göstermek, bu beklentilere cevap vermek isteyen kurum yöneticilerine yardımcı olmak bakımından önem kazanmaktadır.

Araştırma evrenini Kocaeli İl merkezindeki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden özel gereksinimli çocukların aileleri oluşturmaktadır. Bu

ilimizde, faaliyet gösteren üç özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden toplam 285 özel gereksinimli birey ise araştırmamızın örneklemini teşkil etmektedir. 285 anne ve babaya araştırmacı tarafından hazırlanmış olan anket ulaştırılmış olup, ancak 81 anne ve 81 babanın anketi cevaplayıp iade ettikleri görülmüştür.

Verilerin çözümlenmesinde, velilerin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden beklentilerini değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan anket sorularına verdikleri cevapların frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Ailelerin yaş, öğrenim ve çocuklarının yetersizlik türünün, çocuklarının devam ettiği özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden beklentileri üzerinde etkisinin olup olmadığını belirlemek için varyans analiz tekniği kullanılmıştır. Farkın kaynağını belirlemek için de post hoc t kullanılmıştır

Araştırma sonucunda, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin yaşlarına göre, çocuklarının devam ettiği özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin sunduğu rehberlik ve danışma hizmetlerinin özellikleri yönünden beklentileri ile ilgili alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Özel gereksinime sahip anne ve babaların öğrenim durumları ve çocukların engel türüne göre, devam ettikleri özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin fiziksel özellikleri bakımından beklentileri ile ilgili alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında da farklılıkların bulunduğu ortaya çıkmıştır. Babaların öğrenim durumlarına göre, çocuklarının devam ettikleri özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin verdikleri eğitimin özellikleri bakımından beklentileri ile ilgili alt bölümüne verdikleri cevaplar incelendiğinde yine aralarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Cümleler: Özel Eğitim, Rehabilitasyon Merkezi, Özel Gereksinimli Bireyler.

TEŞEKKÜR

Uzun ve yorucu tez dönemim sırasında bana en çok desteği ve sabrı tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Hasan AVCIOĞLU gösterdi. Sadece tezime olan katkısı ve desteği için değil, aynı zamanda bana göstermiş olduğu sevgi ve güven için de kendisine sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Bana hep enerji veren çalışma arkadaşlarım olan, Derince Şefkat Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerine çok şey borçluyum . Yurt dışından kaynak bulup yardımcı olan Kanada’ daki Ebru Şahine de teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ABSTRACT	İİİ
ÖZET	V
TEŞEKKÜR	Vİİ
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	Vİİİ
TABLolar DİZİNİ	X
I –GİRİŞ	1
1.Problem	1
1.2.Amaç	4
1.3.Araştırmanın Önemi	5
1.4.Sınırlılıklar	5
II-KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR	6
2.1.Kuramsal Açıklamalar	6
2.1.1.Aile	6
2.1.2.Ailelerin Özellikleri	7
2.1.3.Ailelerin İşlevleri	9
2.1.4.Özel Gereksinimli Olan Çocukların Eğitiminde Ailenin Rolü ve Önemi	11
2.1.5.Özel Gereksinimli Çocuk Ailesinin Gereksinimleri	12
2.1.6.Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ailelerinin Yaşadıkları	17
2.1.7.Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimi	21
2.1.8.İlgili Araştırmalar	27
2.1.8.1.Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	27
2.1.8.2.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	28
III-YÖNTEM	30
3.1. Araştırma Modeli	30
3.2. Araştırma Grubu	30
3.3. Verilerin Toplanması	32
3. 4. Verilerin Çözümlemesi	33
IV-BULGULAR	34

4.1. Annelerin Yaşlarına Göre Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinden Beklentilerine İlişkin Bulgular	34
4.2. Babaların Yaşlarına Göre Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinden Beklentilerine İlişkin Bulgular	35
4.3. Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinden Beklentilerine İlişkin Bulgular	36
4.4. Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinden Beklentilerine İlişkin Bulgular	37
4.5. Çocukların Gereksinim Türüne Göre Anne Ve Babaların Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinden Beklentilerine İlişkin Bulgular	38
4.6. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Binasının Fiziksel Özellikleri Bakımından Anne ve Babaların Beklentilerine İlişkin Bulgular	39
4.7. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinin Verdiği Eğitimin Özellikleri Bakımından Anne ve Babaların Beklentilerine İlişkin Bulgular	40
4.8. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinde Çalışan Personelin Özellikleri Bakımından Anne ve Babaların Beklentilerine İlişkin Bulgular	41
4.9. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinin Sunduğu Aile Ve Rehberlik Danışma Hizmetlerinin Özellikleri Bakımından Anne ve Babaların Beklentilerine İlişkin Bulgular	41
V-SONUÇLAR VE TARTIŞMA	43
VI-ÖNERİLER	48
6.1. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler	48
6.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler	48
KAYNAKÇA	49

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Çocukların Anne-Babalarının Yaş Durumuna Göre Dağılımı.....	31
Tablo-2 Araştırma Grubundaki Annelerin Yaşlarına Göre Beklentilerini Değerlendirme Varyans Analizi.....	34
Tablo-3 Araştırma Grubundaki Babaların Yaşlarına Göre Beklentilerini Değerlendirme Varyans Analizi.....	35
Tablo 4 Araştırma Grubundaki Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Beklentilerini Değerlendirme Varyans Analizi.....	36
Tablo -5 Araştırma Grubundaki Babaların Öğrenim Durumuna Göre Beklentilerini Değerlendirme Varyans Analizi.....	37
Tablo-6 Araştırma Grubundaki Çocukların Yetersizlik Türüne Göre Ailelerinin Beklentilerini Değerlendirme Varyans Analizi.....	38

I –GİRİŞ

1.Problem

Aile bilindiği gibi toplumun temelidir (Anayasanın 41.maddesi). Ailenin birçok görev ve sorumlulukları vardır. Fakat bu görevlerden beklide en önemlisi ve ilk görevi çocuğunun doğumundan itibaren gelişimini ve eğitimini sağlamak ve desteklemektir., Sahip olduğu çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek, hayata hazırlamak ve kendi kendine yeterli hale gelmesini sağlamaktır. (Ömeroğlu E.1994).

Anne baba olmak, birçok yeni sorumluluklar ve görevler üstlenilmesini de beraberinde getirir. Ailenin temel görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi, ailelerin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirmesi anlamına gelmektedir.

Anne-babaların sorumluluk bilinci ile yarattıkları ve tüm aile fertlerinin karşılıklı sevgi ve saygı temelinde buluştukları bu aile ortamları, çocukların doğumundan itibaren gelişimini etkileyen en önemli ortamdır. Ancak ailede normal bir çocuk beklentisinin yerini özel gereksinimi olduğu anlaşılan çocuğun alması, ailenin farklı bir yaşantı biçimi sergilemesine, ailede rollerin değişmesine neden olabilmektedir. Bu durum, özellikle ailelerin özel gereksinimli çocuğa sahip olmalarından itibaren yaşadıkları ile sahip oldukları bu çocukların bakım ve eğitim gereksinimlerinin karşılanabilmesindeki çabaların diğer normal çocuklara oranla daha fazla çaba sarfetmek durumunda olduklarından, ailelerin rollerinin de değişmesini beraberinde getirmektedir (Sucuoğlu,1997).

Özel gereksinimli çocuğa sahip olmak, anne-babanın görev ve sorumluluklarını daha da arttırmaktadır. Sağlıklı çocukların anne ve babaları için en önemli amaç olan sevgi, çocuğunu koruma, gelişimini sağlama, gereksinimlerini giderme gibi görevlerinin yanı sıra özel gereksinimli çocuğa sahip aileler ayrıca özel gereksinimli çocuğuna, beceri öğretme ya da çeşitli terapi çalışmalarına yardımcı olma gibi görevleri de üstlenmektedirler (Sucuoğlu, 1997). Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ailelerin doğumdan itibaren, çocuklarının bu durumuna alışmak, sık sık hastaneye gitmek, doktor, terapist, eğitimci vb. farklı kişilerle etkileşimde bulunmak gibi durumlara da uyum sağlamak zorunda oldukları bir gerçektir.(Kurt, 2001).

Bir yandan, özel gereksinimli çocuğa sahip anne-babaların, normal akranlarına nazaran çocuklarına karşı görev ve sorumlulukları daha ağır olmakta iken, diğer taraftan da mevcut durumu kabullenmeleri için bir süreç gerekmektedir. Bu süreçte anne-babaların tepkileri benzerlik göstermektedir. Genel olarak bu tepkiler;

şok, inkar ve teşhise inanmama aşamalarından oluşmaktadır. Bu tepkileri daha sonra, öfke, suçluluk, depresyon, utanç, çocuğu reddetme ve hüznün izlemektedir. Bu aşamalardan da geçmiş olan anne ve babalar sonuçta çocuğunun durumunu kabul etmektedirler (Akkök 1982).

Anne-babalar sıklıkla yukarıda sözü edilen süreçlerin ardından, çocukları için gerekli kararları alma ve uyum aşamalarından geçerler. Bu amaçla danıştıkları uzmanlar sayesinde çocukları ile ilgili yeni tutum ve becerileri öğrenmek, geliştirmek, uygulamak, nasıl yardım alacaklarını ve nereden hizmet alacaklarını araştırmak, hangi kaynakları nasıl temin edecekleri konusunda arayışa girmek gibi birtakım çabalar içerisine girerler. Tüm bu zorlu süreçlerden geçerken aynı zamanda, özel gereksinimli çocukları hakkında çevrelerine (aile büyüklerine ve yakın arkadaşlarına), normal çocuklara sahip diğer ailelere, bilgi verme ve açıklama yapma durumunda da kalırlar (Bailey, Donald B. Ve R.J Simeonsson, 1988)

Özel gereksinimli çocukların ailelerine düşen sorumlulukların başında, çocuklarına etkin bir özel eğitim olanağı sağlamaları gelmektedir. Bu imkanları sağlamak isteyen aileler, olanakları elde ettiklerinde, özel eğitim sürecinin her safhasında etkin katılımı sağlamak için, en önemli gereksinimleri, kendileri için hazırlanan eğitim programlarında daha çok bilgilendirilme ve desteklenme ihtiyaçları olduğu görülmektedir.

Ailelerin eğitim süreçlerinin her safhasındaki katılımı özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin 36.maddesinde belirtildiği üzere yaşadıkları evde de olabileceği gibi çocuklarının eğitim aldıkları kurumlarda da sağlanabilmektedir. Böylece anne babalar çocuklarının özel eğitim süreçlerinde birçok davranışlarının ve becerilerinin planlayıcısı ve destekleyicileri olabilmektedirler.(Bayzk,1989).

Bu amaçlarla düzenlenmesi planlanacak aile eğitim programlarında dikkat edilmesi gereken en önemli nokta ailenin eğitimle ilgili gereksinimlerinin belirlenmesidir.

Özel gereksinimli çocuğa sahip her ailelerin gereksinimleri birbirinden farklılık göstermektedir. Benzerlik gösteren gereksinimler ise, çocukla nasıl çalışılacağı, çocuğun geleceği ile ilgili planlar yapma, ailenin kendisini rahatlatma çalışmaları olarak görülmekle beraber yine de en önemli gereksinimleri eğitimle ilgili olanlardır (Sucuoğlu,1995). Buna bağlı olarak öncelikli istekleri olan, eğitim gereksinimlerini karşılayabilecek uygun eğitim ortamları bulmaktır

Ülkemizde özel gereksinime sahip olan çocuklara özel eğitim hizmetleri resmi kurumlar boyutunda; özel ve resmi özel eğitim okullarında, ilköğretim okullarında ve mesleki eğitim merkezlerinde, üniversite kurumlarında, uygulama ve araştırma birimlerinde (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği,2006, Madde 37)) ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yürütülmektedir. Bu kurumlarda işitme, ortopedik, zihinsel engelliler, otistik çocuklar, dil ve konuşma güçlüğü olanların kapsandığı engellilere özel eğitim tedbirleri alınarak eğitim hizmetleri verilmektedir (Özürlü Çocuklara Yönelik Rehabilitasyon ve Öz.Eğt.Hiz.Çalışma Raporu,2000).

Özel gereksinimli bireylere eğitim veren bu kurumların tamamı eğitim için vazgeçilmez kurumlardan olmasına rağmen özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumları, toplumdaki özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerine ihtiyaç duyan bireylerin ve grupların ihtiyaçlarının karşılanmasında devlet hizmetinin yanı sıra devlet hizmetlerini tamamlar nitelikte ve Özel Eğitim ve Rehabilitasyon hizmetleri anlayışına uygun olarak verdiği hizmetlerle alandaki ihtiyacı giderdiğinden (Özürlü Çocuklara Yönelik Rehabilitasyon Ve Öz.Eğt.Hiz.Çalışma Raporu,2000) dolayı daha da önemli olmaktadır.

Okul öncesi dönem ve öğrenim yaşı dışına çıkmış özel gereksinimli bireylerin eğitim gereksinimlerini karşılamaya yönelik resmi örgün eğitim kurumlarının az olmasına rağmen son yıllarda 0-21 yaş ve üstü özel gereksinimli tüm bireylere hitap eden özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin sayısı hızla artmaktadır. Bu kurumlar, çocukların özelliklerine göre özel olarak geliştirilmiş programların bulunması, özel gereksinimli birey ve ailelerin gereksinimlerini karşılamayı amaç edinmiş olmaları ailelerin ilgisini arttırmaktadır.

Önceki yıllarda sadece büyük merkezlerde bulunan bu kurumların, son zamanlarda birçok yerde açılmasıyla kurum sayısında artış olmuş (Özürlüler idaresi Başkanlığı 2000:3-4) ve aileler için en uygun eğitim hizmeti veren kurumu seçme fırsatını oluşturmuştur. Böylece aileler, eğitim kurumlarının fiziki şartlarından personelinin yetkinliğine, yürüttükleri eğitim programlarından sahip oldukları araç-gereçlere kadar birçok konuda, kıyaslama yapabilme şansına sahip olmakta ve çocuklarını gönderecekleri eğitim kurumunu daha titizlikle seçebilmektedirler.

Son yıllarda, çok sayıda açılan rehabilitasyon merkezleri, özel eğitime gereksinim duyan bireylere destek eğitim hizmetleri vermektedir. Ancak, bu kurumların, eğitim verilen bireylerin ailelerine yönelik ne gibi hizmet götürdüklerine ve ailelerin de bu kurumlardan beklentilerini belirlemeye yönelik çok az sayıda çalışmaya rastlanılmıştır. Bu çalışma sonucunda, ailelerin rehabilitasyon

merkezlerinden beklentilerinin belirlenmesiyle, rehabilitasyon merkezlerinin hem özel eğitime gereksinim duyan bireylere hem de ailelere yönelik olarak sağlayacakları destek eğitim hizmetlerinin kalitesinde bir artışa yol açacağı düşünülmektedir.

1.2.Amaç

Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli bireylere sahip olan ailelerin çocuklarının devam ettiği eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden beklentilerini ve bu beklentiler ile ilişkili değişkenleri belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1-Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden özel gereksinimli çocukların annelerinin yaşlarına göre beklentilerinde fark var mıdır?

2- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden özel gereksinimli çocukların babalarının yaşlarına göre beklentilerinde fark var mıdır?

3-Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden özel gereksinimli çocukların annelerinin öğrenim durumlarına göre beklentilerinde fark var mıdır?

4-Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden özel gereksinimli çocukların babalarının öğrenim durumlarına göre beklentilerinde fark var mıdır?

5- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden özel gereksinimli çocuklara sahip anne veya babalarının çocuklarının yetersizlik türüne göre devam ettikleri kurumdan beklentilerinde fark var mıdır?

6-Anne ve babaların özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden fiziksel özellikler bakımından beklentileri ne düzeydedir?

7-Anne ve babaların özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden eğitimin özellikleri bakımından beklentileri ne düzeydedir?

8-Anne ve babaların özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden personelin özellikleri bakımından beklentileri ne düzeydedir?

9-Anne ve babaların özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden aile rehberliği ve danışma hizmetleri bakımından beklentileri ne düzeydedir?

1.3.Araştırmanın Önemi

Bugün ülkemizde özel gereksinimli bireylere hizmet veren eğitim merkezleri olarak adlandırılan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin sayısı oldukça artmıştır. Bu merkezlere devam eden özel gereksinimli bireye sahip anne ve babaların özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden beklentileri ile ilgili araştırmalar oldukça sınırlıdır, dolayısıyla yapılan bu araştırma ile ortaya çıkacak bulgular sonucunda bundan sonra hazırlanacak tüzük, yönetmelik ve bundan sonra yayınlanacak olan genelgeler ile kurum sahibi kişilerin bundan sonra alacakları kararlara da yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin, çocuklarını özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine kayıt ettirirken araştırma sonucu ile ortaya çıkan fakat daha önce farkında olmadıkları özelliklere de dikkatlerini çekmenin sağlanacağı düşünülmektedir.

1.4.Sınırlılıklar

1-Bu araştırma; Kocaeli İli Merkez ilçesinde faaliyette bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim gören 81 özel gereksinimli bireylerin anne ve babaları ile sınırlıdır.

II-KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1.Kuramsal Açıklamalar

Araştırmayla ilgili kuramsal açıklamaların yapıldığı bu bölümde, ailenin tanımı, özellikleri, işlevleri, eğitimdeki rolü, ailelerin yaşadıkları ve eğitim ortamları ile ilgili genel bilgilere ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1.1.Aile

Bilindiği gibi aile toplumun en küçük ve en temel birimidir. Sağlam ve güçlü bir toplum ancak güçlü ve düzenli ailelerden oluşur. Aileye sağlam bir düzen vermek aynı zamanda toplumu düzenlemek demektir. Bu yüzdendir ki T.C Anayasasının 41. maddesinde "Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlanmasının öğretimiyle uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilâtı kurar" hükmü yer almıştır (Ömeroğlu,1994).

Bütün toplumlarda hemen her birey, bir aile grubunun içinde doğar ve orada yetişir. Her toplumun içinde birçok aile sistemleri görülmektedir. Ailenin bilinen en basit tanımı, bir birine kan bağı ile bağlı bireylerin oluşturdukları bir gruptur şeklinde yapılabilir (Özkalp, 1987) .

Sosyologlar arasında genellikle aileyi toplumsal bir sistem, birim, birlik, grup, insan topluluğu olarak tanımlayanlar olduğu gibi, toplumsal bir kurum olarak tanımlayanlar da görülmüştür. Ancak aile, ülkeden ülkeye, kültürden kültüre farklılıklar gösterdiği gibi, aynı ülke içinde de coğrafi özelliklere ve ekonomik duruma göre de farklılıklar gösterdiğinden ailenin tanımlarında bu özellikler nedeniyle farklılıklar olduğu görülmektedir (Göksu,2003).

Günümüzde aile kavramı ile ilgili birçok tanım yapılmaktadır. Bu tanımlardan Birsen Gökçe'nin tanımı şöyledir; "Aile, anne-baba-çocuklar ve tarafların kan akrabalarından meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal bir birliktir."

Ozankaya (1979)'nın tanımı ise, “Aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde gerçekleştiği, cinsel ilişkilerinin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve anne-babalarla çocuklar ve diğer yakınlar arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur.” şeklindedir.

Görüldüğü gibi ailenin tek ve evrensel tanımını yapmak güçtür. Ancak kesin olarak bilinen bir şey vardır ki, aile toplumda ki en eski ve en temel kurumlardan biridir. Ailenin temel bir toplumsal kurum olarak görülmesinin iki temel nedeni vardır. Birinci neden, insan türünü üretmesi ve devam ettirmesi, ikinci neden ise ailenin başka kurumların da kaynağı olmasıdır (Lundberg.George A.,Clarence C.Schrag,Otto N.larsen ,1970) .

Aile Türlerinin baba egemenliğine dayalı “babaerkil”, anne egemenliğine dayalı “anneerki” ve anne–babanın eşit egemenliğine dayalı “eşitsel aile” olarak 3 tip olduğu görülmektedir. Günümüz toplumlarında aile kurumunu sınıflandırılabilmek için; “geleneksel aile” ve “çekirdek aile” tipleri ayrımı yapılmaktadır. Geleneksel aile tipi için; bu alanda, geniş aile, eski aile, köy ailesi ve geleneksel aile terimleri de kullanılmaktadır. Çekirdek aile için ise şehir ailesi, küçük aile, dar aile, modern demokratik aile ve çağdaş aile terimleri kullanılmaktadır. Aile, insan yaşamında en önemli ve ilk toplumsallaşma kurumudur. Toplumsallaşma, bireysel ve toplumsal öğelerin karşılıklı etkinleşmesini içerir (Kağıtçıbaşı,1984).

2.1.2.Ailelerin Özellikleri

Toplumsallaşma olgusu her şeyden önce bir toplum içinde oluşmaktadır. Birey o toplumun bir üyesi olarak toplumda ki rollerini üstlenmekte ve topluma egemen olan kuralları benimsemektedir. Birincil toplumsallaşma etmeni olan aile, tüm değişmelere karşın bu özelliğini korumaktadır. Çünkü birey toplum içinde aile ortamında doğar ve büyür. Bireyin ilk deneyimlerinin kazandığı ilk tutum ve davranışlarının belirlendiği ortam ailedir (Aziz,1982). Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takılan davranış, ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşır. Bu dönemde çocuk toplumun bir bireyi olacağını öğrenirken aynı zamanda en küçük ayrıntısına kadar kopya edeceği bir modele de gereksinim doğar. Kişiliğin oluşumu için gerekli

olan özdeşleştirme aile içinde ki üyeler ile gerçekleşir. Çocuk toplumda alacağı rollere de bu dönemde hazırlanır (Yavuzer,1983).

Ailenin evrensel bir kurum olduğunu iddia eden sosyal bilimcilerden Murdock (1957) aileyi her toplumda var olan ortak yerleşim, ekonomik işbirliği ve yeniden üretimle karakterize edilen toplumsal bir grup olarak tanımlar. Ailede her iki cinsten yetişkinlerden en az ikisinin toplumsal olarak onaylanmış cinsel ilişkiyi desteklemeleri ve evlat edinilmiş ya da biyolojik olarak en az bir çocuğun varlığına sahip olmaları beklenir.

Ailenin yapısı toplumdan topluma değişmektedir. En küçük birim karı-koca ve çocuklardan oluşan çekirdek ailedir. İki ya da daha fazla evli kuşağın bir arada yaşadığı geniş aileler de bulunmaktadır (Murdock, 1957). Çekirdek ailenin her toplumda var olduğunu bu nedenle evrensel olduğunu savunur. Murdock(1957)'a göre bütün toplumlarda ailenin 4 temel fonksiyonu vardır: Cinsellik, yeniden üretim, ekonomi ve eğitim. Cinsellik ve yeniden üretim toplumsal yaşam için gereklidir; çünkü bunlar olmadan topluma üye kazandırılmaz. Ekonomik fonksiyon olmadan da (yiyecek-içecek temini ve hazırlama) yaşam ortadan kalkar. Toplumsallaşma olmadan kültür olmaz.

Parsons'a göre (1955), ailenin temel ve vazgeçilmez fonksiyonları çocukların birincil sosyalizasyonu ve toplumdaki yetişkin kişiliklerin durağanlaştırılmasıdır. Çocuğun birincil sosyalizasyonu çocukluğun ilk döneminde ailede gerçekleşir. İkincil sosyalizasyon okullar ve yaş grupları içinde ailenin çok az rol alması ile gerçekleşir. Birincil sosyalizasyonda iki temel süreç yer alır: Toplum kültürünün içselleştirilmesi ve kişiliğin yapılandırılması. Kültür içselleştirilmedikçe paylaşılan norm ve değerler olmadan toplum yok olur. Ancak kültür yalnızca öğrenilmez; insan kişiliğinde içselleştirilmiş bir parça olarak var olabilmelidir. Bu anlamda Parsons(1955)'a göre aileler insan kişiliklerini üreten fabrikalardır. Aile aynı zamanda yetişkin kişiliklerin ebeveyn rollerinin sosyalleşmesi sürecinde yerleşmesini de sağlar. Yetişkinler aile içinde yetişkin toplumunda kabul görmeyen, kişiliklerinin çocuksu yönlerinin aile içinde yaşayarak, aile dışında yetişkin rollerini daha rahat sergilerler.

Gelişmekte olan bir ülkede, farklı ekonomik üretim tarzlarının bir arada bulunması nedeniyle, bu üretim tarzlarının gerektirdiği fiziksel çevre koşullarının farklılığı ve bunların üretimin toplumsal örgütlenme biçimlerine yansımaları sonucu üç farklı aile biçimi ortaya çıkmıştır: Anne-baba ve çocuklardan oluşan kentsel çekirdek

aile, kırsal kesimde farklı nesillerin birarada yaşadığı geleneksel aile (geniş aile), kentsel alanın dış bölgelerine kırsal kesimden göç ederek yerleşen, ancak fiziksel çevre ve ekonomik koşulların değişmesi nedeniyle her iki aile türünün de özelliklerini gösteren gecekondü ailesi. Bu üç tür ailede de Türkiye’deki geleneksel aile kültürünün iki temel belirleyicisi olan bağımlılık ilişkileri (nesiller arasında ve dikey aile etkileşim ekseninde) ve hiyerarşik ilişkiler (eşler arasında ve yatay aile ekseninde) gözlemlenmiştir (Kağıtçıbaşı, 1984).

Geleneksel üretim biçiminde aile, üretim sürecinin sonunda kapitalist üretim tarzının gereği olan sermayeye kaynak sağlayacak değişim değeri yerine, kendi gereksinimlerine doyum sağlayacak kullanım değeri yaratır. Bu tür üretim biçiminin en belirgin özelliği, ekonomik uğraşın aile emeğine dayalı olmasıdır. Hane ekonomisinin işleyiş biçiminde, üretim süreci sonunda elde edilen ürünün büyük bir bölümü ya da tamamı hane üyeleri tarafından tüketilir. Hane ekonomisine dayalı geleneksel üretim tarzı, geleneksel tarım ve hayvancılığın yaygın olduğu bölgelerde görülür (Kağıtçıbaşı, 1984).

2.1.3. Ailelerin İşlevleri

Ogburn ailenin işlevlerini yedi grup altında toplamıştır (Ogburn 1963; aktaran: Bulut 1993). Bu sınıflamaya göre ailenin işlevleri; biyolojik işlev, ekonomik işlev, koruyuculuk görevi, psikolojik işlev, statü sağlama işlevi, boş zaman değerlendirme işlevi, eğitim işlevi şeklinde sıralanmıştır.

Bu işlevlerden biyolojik işlev: ailenin cinsel gereksinimlerini karşılamakta buna bağlı olarak da ailenin varlığını koruyup kuşakların devamını sağlamaktadır. Ailenin temel gereksinimlerini karşılayan işlevi ise ekonomik işlevi kısmını oluşturmaktadır. Dışardan gelecek her türlü zararlara karşı kişilerin güvenliğini sağlamak ise koruyuculuk işlevini açıklamaktadır. Ailenin bireylerinin birbirilerine karşı sevgi ve güvenin oluşmasını sağlamak, aile bağlarını güçlendirmek gibi psikolojik işlevi de olmakla beraber aile üyelerinin toplumdaki yerinin belirlenmesinde ki statü sağlama işlevi de bulunmaktadır. Aile içindeki bireylerin boş zamanlarını değerlendirme, etkinlikler belirleme stratejisi ailede önemli bir işlev olarak gözüktüğü de beklide en önemli işlevi aile bireylerinin aile içinde eğitilmeleri, kültürel ve toplumsal değerleri öğretmedeki süreç eğitim işlevidir.

Ailenin eğitim işlevi, günümüzde okulöncesi eğitim kademesinden başlayarak eğitim kurumlarınca devralınmış, okul ve aile işbirliği içinde sürdürülen bir işlev durumuna gelmiştir. Sonuç olarak çağdaş ailenin üç temel özelliği üzerinde durulmaktadır. Bunlar:

Ailenin ve toplumun sürekliliğini sağlama,

Duygusal yönden doyum sağlama,

Çocuğa toplumsal rol ve davranışları kazandırma.

Genel olarak bakıldığında, aile işlevlerinde aile içi iletişime, karşılıklı saygı ve işbirliğine büyük önem verilmektedir. Aile içi ilişkiler yapısı, ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirip getirememesinde önemli bir belirleyicidir (Bulut 1990).

İşlev, rol ve ilişkiler, ailenin psikolojik ve duygusal gücünü oluşturan ve istikrarlı, uyumu ve devamlılığı gerekli olan duyguları yaratır. Ailenin işlevleri; kolaylaştırıcı, arabulucu, uyum sağlayıcı ve birbirlerinden farklı yetenek ve potansiyele sahip üyeler için koruyucu bir sistem olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda esas görevleri üyelerinin kapasitelerini geliştirmek, çocukların sosyalizasyonunu gerçekleştirmek, üyelerin işlevselliklerini sürdürdükleri organizasyonların taleplerini karşılamada yardımcı olmak, ailenin refahı için gerekli olan fiziksel ve ruhsal çevreyi oluşturarak üyelerin doyum sağlamlasını temin etmektir (Özel İhtisas Komisyon Raporları 1994).

İşlevlerini bir bütünlük ve beraberlik içinde yerine getiremeyen aileler, sağlıklı ailelerdir. Bir grubun ideal bir şekilde tüm işlevlerini yerine getirebilmesi, grubun iç dinamiğine bağlı olduğu kadar, dış dünya ile ilişkilerine de bağlıdır. Sağlıksız ailenin temelinde birbiri ile anlaşamayan, farklı ego ideallerine sahip olan, aralarında iyi bir iletişim ve etkileşim kuramamış olan eşlerin bulunması söz konusudur (Bulut 1993:11).

Geçtan (1982:25) sağlıklı aile göstergeleri olarak, karşılıklı saygı, işbirliği, eve, çocuklara ve yakın dostlara karşı sorumlu davranma konuları üzerinde durmuştur.

Ailenin sağlıklı ve sağlıksız olması sosyo-ekonomik özelliklerine, toplumdaki hizmet ve olanaklara, aile üyelerinin genetik özelliklerine, kişiliklerine, aile içi ilişkilerin dinamik yapısına bağlıdır (Tufan 1982).

2.1.4.Özel Gereksinimli Olan Çocukların Eğitiminde Ailenin Rolü ve Önemi

Aile için normal bir çocuğun doğumu bile aileye birçok yenilikler ve alışılması zor olan durumlar getirmesiyle birlikte doğan çocuğun özel gereksinimli çocuk olması durumunda ise bunlara ek olarak anne babanın görev ve sorumluluklarını daha da arttırmaktadır, aile yaşantısındaki alışla gelinmiş durumların ve evlilik ilişkilerinin bozulabilmesine neden olabilmekte, aileyi daha fazla sorunla karşı karşıya bırakabilmektedir (Akkök, 1984). Bu durumun aileyi bir takım olumsuzluklara ve farklılıklara yol açtığı belirtilmektedir (Bailey, Donald B. Ve R.J Simeonsson, 1988).

Yaşanan olumsuzlukların nedenleri;

a)yetersizlik gösteren çocuğun ailede yarattığı stres, karşılaşılan fiziksel, maddi ve psikolojik etmenler,

b)ailede yetersizlik gösteren kız ve erkek kardeşin olması,

c)yetersizlik gösteren çocuğun anne ve babasının üstlendiği roller,

d)kendilerini anlamayan uzmana rastlamamaları ve

e)aile üyelerinin, arkadaşlarının ve yakın çevredekilerin gösterdikleri tepkiler olarak belirtilmektedir. Yaşanan bu olumsuzluklara yol açan nedenler aynı zamanda Anne- babanın stres yaşamasına da yol açmaktadır. (Seligman, 1984).

Normal çocukların anne-babaları, aile bireylerinin sevgi, korunma, gelişmeleri için uygun ortam hazırlama ve gereksinimlerini karşılama gibi sorumlulukları üstlenirler. Yetersizlik gösteren çocuk anne-babaları bunların yanısıra, çocuğa beceri öğretme ya da çeşitli terapi çalışmalarına yardımcı olma gibi yeni sorumlulukları da üstlenmektedir (Sucuoğlu, 1997). Heward (1996) anne-babanın farklılaşan bu rollerini öğretim, danışmanlık, davranış yönetimi, ailedeki diğer çocuklara anne babalık, eşler arasındaki ilişkileri sağlama, okul ve toplumla olana ilişkileri sağlama olarak sıralamaktadır. Bunların yanısıra, anne babaların, çocuğun gelişiminin yaşlılarından farklı olma durumuna alışmak, sık sık hastaneye gitmek, doktor, terapist, eğitimci vb. farklı kişilerle etkileşimde bulunmak gibi durumlara da uyum sağlamak zorunda oldukları belirtilmektedir (Kroth ve Edge, 1997).

Ailelerin çocuklarının birçok gereksinimini karşılamada etkin katılımcı olabilmelerini ve karşılaştıkları sorunlarla başa çıkma kapasitelerini, ailenin büyüklüğü ve kültürel yapısı, anne-babaların kişilik özellikleri, eşlerin birbirlerine ne ölçüde yakın ve destek oldukları, anne-babaların evlilik uyumları, dini inanışları, yakın çevrenin ve

toplumun özellikleri, aile bireylerinin sosyo-ekonomik düzeyleri gibi değişkenler; ayrıca, çocuğun cinsiyeti, yetersizliğin türü ve derecesi, gibi faktörler etkilemektedir. Aynı zamanda toplumun ve devletin bu çocuklara ve ailelerine verebildiği hizmetlerin niteliği ve niceliği de ailenin rol ve sorumluluklarının yerine getirilebilmesinde önemli olduğu belirtilmektedir (Hallahan ve Kaufmann 1994; Sucuoğlu, 1997).

Çocukların yaşadıkları tipik doğal çevre olan aile ortamları çocuğun doğumundan itibaren çocuğun gelişiminde belirleyicidir. Ancak ailede normal bir çocuk beklentisinin yerini gelişimsel geriliği olan çocuğun alması ailenin farklı bir yaşantı biçimi sergilemesine, ailede rollerin değişmesine neden olabilmektedir. Bu yaşantı biçimleri, roller, ailelerin sorumlulukları, işlevleri ve aile içi ilişkileri gibi değişkenlerle ilişkilidir. Özellikle ailelerin gelişimsel geriliği olan çocuğa sahip olduklarında yaşadıkları, sonrasında bu çocukların bakım ve eğitim gereksinimlerinin karşılanabilmesinin normal çocuklara oranla daha fazla çaba gerektirmesi ailedeki rollerin de değişmesini beraberinde getirmektedir.

2.1.5.Özel Gereksinimli Çocuk Ailesinin Gereksinimleri

Bütün aileler gibi özel eğitime gereksinim duyan çocuğu olan ailelerin de kendine özgü gereksinimleri vardır ve bu gereksinimler zaman içinde değişebilmektedir (Dale, 1997). Bu gereksinimler aileye yardım eden uzmanlar tarafından belirlenmeli ve işbirliği içerisinde ele alınmalıdır (Webster ve Ward , 1993).

Gereksinim, çok değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Aile eğitimi söz konusu olduğunda gereksinim, aile eğitim programına temel oluşturacak eğitim gereksinimi olarak düşünülmelidir. Atwood ve Ellis (1971) eğitimsel gereksinimleri var olan eksiklik ya da yoksunluk olarak belirtmekte ve bu görüşü Monette (1997) de desteklemektedir. Cook (1989) gereksinimi, bireyin gerçek durumu ile isteklerinin farklılığından kaynaklanan göreceli bir kavram olarak tanımlamaktadır.

Archaumbault (1957)'a göre eğitimsel deneyimlerin planlanmasında özellikle iki tür gereksinim önem taşımaktadır. Bunlar, algısal ve gerçek gereksinimlerdir. Bu iki tür gereksinim eğitim etkinliklerinin geliştirilip, uygulanmasında ölçüt oluşturmaktadır. Tüm bunlara ek olarak bir de atfedilen gereksinimlerden söz

edebiliriz ki, bunlar da bir gözlemci tarafından birey adına belirlenen gereksinimler (Grobowsky, 1982) olarak belirtilmektedir.

Özel gereksinimli çocuğu olan her ailenin, her anne babanın gereksinimleri birbirinden farklıdır ancak bu gereksinimler birkaç grupta toplanabilir. Turnbull ve Turnbull, ailelerin gereksinimlerini belirlemek amacıyla geliştirdikleri Aile Bilgi Tercih Envanteri'nde aile gereksinimlerini; çocukla çalışma, profesyonellerle işbirliği, gelecek için planlar, ailenin rahatlaması için yardım ya da destek bulma ve kullanma konularında olmak üzere beş grupta toplamışlardır (Sucuoğlu,1995).

Aile gereksinimlerini belirleme konusunda yapılan bir başka çalışmada anne baba gereksinimleri; bilgi gereksinimi, destek gereksinimi, maddi gereksinimler, çocuğun durumunu diğerlerine açıklayabilme, ailenin işleyişi ve toplumsal hizmetlerle ilgili gereksinimler olarak gruplanmıştır (.Bailey, Donald B. Ve R.J Simeonsson, 1988). Araştırmacılar, erken eğitim programına katılan anne babaların gereksinimlerini, önceliklerini belirlemek amacıyla Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracını (Family Needs Survey) geliştirmişler ve 34 anne babaya uygulayarak anne babaların en fazla en az gereksinim duydukları alanları belirlemişlerdir. Hem annelerin hem babaların bir beceri öğretme, çocuk için uygun kurum bulma, diğer anne babalar hakkında yazılı materyal okuma alanlarında ortak gereksinimleri olduğu belirlenmiştir. Bu bilgilerden, özel gereksinimli bireylerin ailelerinin gereksinimlerini ailenin bilgilendirilmesi, çevrenin çocuk hakkında bilgilendirilmesi, ailenin eğitimi, aileye danışmanlık hizmetlerinin götürülmesi, ailenin işleyişi ve toplumsal servisler başlıkları altında toplandığı görülmektedir.

Bilgi Gereksinimi: Öncelikli gereksinimler arasında ailelerin çocukları hakkında bilmeleri gereken bilgiler gelmektedir (Cirillo ve Sorrentino, 1986). Bu bilgiler arasında; daha iyi anne-baba olma, çocukları ile nasıl iletişim kurmaları gerektiği, öğretim çalışmalarını nasıl gerçekleştirmeleri gerektiği (Rosenberg, Robinson , 1984), hangi hizmetlerden yararlanabilecekleri , şu an için veya gelecekte hizmetleri nasıl elde edebilecekleri (Ayer, 1984) yer almaktadır

Okula giden özel gereksinimli çocuğa sahip anne-babaların eğitim gereksinimlerine yönelik araştırmalar incelendiğinde, anne-baba gereksinimlerinin daha çok "bilgi gereksinimi" boyutunda yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye'de yapılan iki araştırmada da hem anne hem de babalar tarafından en fazla gereksinim

belirtilen maddelerden birinin "çocuğuma bazı becerileri nasıl öğreteceğim konusunda daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum" maddesi olduğu gözlenmiştir (Sucuoğlu, 1994 Evcimen, 1997;).

Ailenin, çocuğa teşhis konulduktan sonra, "kim tarafından" "nasıl bilgilendirileceği" de oldukça önemlidir. Bu süreci yaşayan anne babalara çocuklarının yetersizliğine ilişkin ilk bilginin veriliş biçimi anne babaların bundan sonra geçirecekleri uyum sürecini önemli ölçüde etkiler. Ailenin gerçek bilgiye gereksinimi vardır. Çünkü bilgi aileler için bir güç kaynağıdır. Bilgi, aileye alternatifler arasında tercih yapma olanağı verir, yetersizliğe ilişkin sadece olumsuz boyutların gündeme getirilmesi, örneğin özel gereksinimli bir çocuğun neyi/neleri yapamayacağının vurgulanması bireyleri karamsarlığa itmektedir.

Eğitim: Eğitime olan gereksinim ve eğitimden elde edilecek yararlarla yönelik ilk çalışma J. Dewey tarafından gerçekleştirilmiştir (Atwood ve Elis, 1971). Özellikle annelerin çocuklarının gelişimine katkıda bulunabilmek için eğitime, bilgiye ve beceriye duydukları gereksinim anne-babaların çocuklarına öğretici olarak yetiştirilmelerini amaçlayan aile eğitimi programlarının geliştirilmesiyle giderilebilecektir. Nitekim anne-baba eğitime yönelik araştırmada (Atwood ve Elis, 1971). uygun eğitim olanakları sunulduğunda anne-babaların çocuklarının eğitimine etkin olarak katılabilecekleri ve birçok beceriyi çocuklarına öğretebileceklerine ilişkin bulgulara rastlanılmaktadır.

Günümüz için hiç de yeni olmayan anne baba eğitime ilişkin eğitim programlarının geçmişi 1800'lü yıllara değin uzanır. Günümüzde özel gereksinimli olan çocuğun eğitiminde anne babaların daha fazla katılımının bir sonucu olarak, anne babalara yönelik pek çok amaca hizmet edebilecek anne baba eğitimi programları düzenlenebilmektedir. Bu programlar, anne babalara okulun yeni politikalarına, öğretim araçlarının evde kullanımına ilişkin bilgi veren tek oturumluk programlardan ya da bireyselleştirilmiş eğitim planlarının hazırlanması ve çocuk davranışlarının yönetimi gibi çok oturumlu ve farklı amaçlara dönük programlardan oluşabilir. Ancak temelde ve yaygın olarak üç amaca dönük anne baba grupları oluşturulabilmektedir.

1-Özel gereksinimi olan çocuğun artan gereksinimleriyle başa çıkmasında anne babalara yardımcı olacak önerilerin ve bilgilerin sunulması

2-Anne babaların birbirleriyle paylaşmaları için tartışma grupları oluşturulması.

3-Çocuğun eğitim programında ortaya çıkabilecek değişiklikler konusunda anne babaların bilgilendirilmesi.

Diğerlerine Açıklama Yapma: Özel gereksinimli çocuğun doğumu ile aile yaşantısında bir takım değişimler gözlenir. Özel gereksinimli çocuk ile aileler ne yapacaklarını, nereye gideceklerini, kime ne söyleyeceklerini ve soracaklarını bilemezler dolayısıyla bocalamaya başlarlar. Her zaman, her yerde özel gereksinimliliğin nasıl olduğuna yönelik sorularla karşı karşıya kalırlar (Gabel ve Koltch,1981).

Bu durumda aileler öncelikle çocuğunun durumu hakkında, eşe, özel gereksinimli olmayan çocuklarına, aile büyüklerine (Gabel Kotsch, 1981), yakın arkadaşlarına, komşularına yabancılara açıklamada bulunarak bilgi vermelidirler(Bailey ve Simeonsson, 1988). Çünkü sürekli etkileşim halinde bulundukları kişilerle paylaşma geçmek aileleri rahatlatarak, güvenlerini sağlamaya neden olacaktır(Bailey ve Simeonsson,1988). Anne-baba çocuklarının durumu hakkında öncelikle aile içindeki diğer üyelere ve çevrelerindeki insanlara doğru bilgi verilmelidir. Yetersizlik gösteren çocuğun ayırım ve alayla karşılaşmaması için sosyal çevresinin durumu bilmesi gereklidir.

Çocukları toplumun tanıyabilmesi ve benimseyebilmesi için onlara diğer insanlarla birlikte olma fırsatları yaratmalı ve olabildiğince bağımsız yaşayabilmeleri için çaba göstermek gerekmektedir. Çocukların toplumla kaynaşabilmesi için en önemli adım, onları saklamak yerine topluma, yaşlılarının arasına mümkün olduğunca çıkarmaya çalışmaktır. Yakın çevreye, akrabalara, merak edip soran herkese; çocuğun özelliklerini söylemek, anlatmak da çocuğun tanınması ve benimsenmesi için bir diğer önemli adımdır. Farklı özelliklere sahip bir çocuk ailesi içe kapanabilir, ev ziyaretlerine gitmeyi veya eve gelinmesini kısıtlamayı düşünebilir.

Toplumsal Hizmetler: Ailenin yalnızca ulaşılabilir sosyal hizmetler hakkında bilgi edinmesi yeterli değildir (Ayer, 1984). Çünkü anne-babaların varolan hizmetlerden yararlanması gerekmektedir. Bu hizmetlere ulaşabilmeleri için de yardıma gereksinim duymaktadırlar. Sosyal hizmetler kapsamına, tıbbi hizmetler, çocuğun dış sağlığını ve güvenliğini sağlama, çocuk bakıcısı, dinlenme hizmetleri ve din hizmetleri girmektedir (Bailey ve Simeonsson, 1988).

Maddi Gereksinimler: Bu gereksinimler beslenme, giyim, ev kurma ve iş durumundan dolayı taşınma masrafları gibi basit gereksinimlerden, çocuğun sağlık ve eğitimi ile ilgili özel gereksinimlerinin giderilmesini sağlamaya kadar olan maddi gereksinimleri kapsamaktadır (Bailey, Donald B. Ve R.J Simeonsson, 1988).

Destek Gereksinimi: Anne babalar uyum sürecinin değişik aşamalarında farklı davranış biçimleri sergileyebilirler, çevreye uyumda zorluk çekebilirler. Bazen de danışmanlık hizmetlerine gereksinim duyabilirler. Bu yüzden anne-babaların içinde yaşadıkları toplumda bir destek sistemi oluşturmaları gerekir. Aile güven ve duygusal destek için kendi dışında sosyal ilişkiler kurabilmelidir. Ancak ailelerin bu destek ağını oluşturmaları çok kolay değildir. Bu nedenle ailelere destek ekibi üyeleri yardımcı olmalıdır. Destek personelinin görevi ailelerin hangi bilgi beceri ve kaynaktan yoksun olduklarını belirleyip, onlara gerekli desteği sağlamak olmalıdır (Canam 1993; Işıl,1994)

Aileler, hem çocuk hem de kendileri için nasıl bir sürecin yararlı olacağı konusunda uzman desteğine gereksinim duyarlar. Bu konuda örneğin, çocuk bir süre için test edildi veya gözlemlendi ise bunun neden yapıldığını kendilerine açıklanmasını beklerler. Yani yapılanların niçin ve neden olduğu kendilerine açıklanmalıdır. Ayrıca, çocuklarının sorunu, tedavisi, eğitim planı ve bu plandaki rolleri ile ilgili bilgi kazanmaya da gereksinim duyarlar. Ailenin gereksinimlerine ilişkin bilgi sahibi olan uzman, ailenin hangi bilgilere gereksinim duyduğuna ve bu bilgiyi nasıl kullanabileceğine ilişkin fikir sahibi olabilir (Webster ve Ward 1993). Ancak ailelerin değerleri ya da önceliklerine uygun olmayacağından dolayı bütün aileler sunulan bu bilgi ve önerileri kabul etmeyebilir. Dolayısıyla aileler uzmanın sunacağı yardıma katılmayabilir. Bu nedenlerden dolayı bu konuda uzmanın ailenin gereksinimlerine, yapısına ve dinamiklerine ilişkin bilgi sahibi olması öneri sunarken daha dikkatli olması açısından yararlı olacaktır. Uzmanın dikkat etmesi gereken bir diğer nokta da kendi değer ve inançlarını aileye empoze etmekten kaçınması gereğidir (Akkök, 1982)

Özel eğitime gereksinim duyan çocukların aileleri, kabul sürecinde yaşamlarını yeniden organize ederken anlaşılmaya, desteklenmeye, yardıma, yeni bir yapı kurmaya ve bilgiye gereksinim duyarlar. Buna bağlı olarak erken müdahale personeli ailenin gereksinimlerini ortaya çıkarabilecek beceriye ve bilgi donanımına

sahip olmalıdır. Uzmanlar, hem aile üyelerinin bireysel gereksinimlerine hem de bir sistem olarak tüm ailenin gereksinimlerine karşı duyarlı olmalıdırlar (Dale, 1997).

Bu noktada, uzmanların sorun yaratan tutumların başında patolojiye ve ailenin zayıf yanlarına odaklanması gelmektedir. Oysa ailenin kaynaklarını ve güçlü yanlarını bilmek, gereksinimlerinin en sağlıklı ve uygun biçimde nasıl karşılanacağını belirlemek açısından önemlidir.

2.1.6.Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ailelerinin Yaşadıkları

Özel gereksinimli çocuğa sahip anne babaların böyle bir çocuğa sahip olduklarını öğrendiklerinde ve çocuğun çeşitli gelişim dönemlerinde yaşadıkları, tepkileri benzerlik göstermektedir (Kroth ve Edge, 1997). Bir başka görüşe göre ise özel gereksinimli çocuğun doğumuna anne-babalar farklı tepkiler gösterebilmektedirler. Bu farklılıklar onların din, sosyo-ekonomik düzey, yetersizliğin ağırlığı, yetersizlik gösteren çocuğa anne-babalığa ilişkin bilgi durumu, anne-babalık sorumlulukları gibi özellikleriyle bağlantılı bulunmaktadır (Blackhurst, 1993).

Ailede gelişimsel geriliğe sahip bir çocuğun dünyaya gelmesi, aile dinamikleri üzerinde önemli etkiler oluşturmakta, birçok aile özürlü çocuğu olduktan sonra günlük yaşam düzenlerini farklılaştırmaktadır. Bu farklılaşmalar, evlilik ilişkilerinde, ekonomik durumda ve sosyal durumla ilgili bazı değişikliklere de yol açabilmektedir (Shulz, 1987). Anne babaların çocuklarının özüne ilişkin aldıkları ilk bilginin onlara veriliş biçimi anne babaların bundan sonraki uyum sürecini olumlu ya da olumsuz yaşantılarla sürdürmesine neden olabilmektedir.

Özel gereksinimli bireylerin anne-babaları, yaşadıkları zorluklar karşısında doğal olarak çeşitli duygusal tepkiler vermektedirler. Bu tepkiler, anne-babanın kişilik özellikleri, durumu algılayış biçimleri ve birbirleri ile ilişkilerindeki kaliteye bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Ancak benzer durumu olan anne-babaların yaşadıkları durum karşısında, gösterdikleri ilk tepkiler şok, inkar ve teşhise inanmama aşamalarından oluşmaktadır. Bu ilk tepkileri düzensiz duygulardan oluşan, öfke, suçluluk, depresyon, utanç, düşük benlik, çocuğu reddetme ve hüznün izlemektir. Anne babaların ulaşması istenen son nokta ise çocuğunu kabul aşamasıdır (Heward, 1996). Bununla birlikte Hallahan ve Kaufman, (1994) anne babaların özre uyum

sürecini inceleyen birçok araştırmacının, anne-baba tepkilerinde aşama modelini benimsediklerini belirtmektedirler.

Aşama modeline göre tüm anne babalar uyum sürecinde benzer aşamalardan geçerler. Ancak geçiş süreleri ve bu geçişin etkileri farklıdır. Bazı anne babalar bu süreci hiç de rahat geçiremediklerini ifade ederlerken, bazı anne babalar ise özel gereksinimi olan çocuğa sahip olmanın onların yaşamları ve evliliklerini güçlendirdiği yönünde görüş belirtmektedirler (Cavkaytar, 2002).

Aşama modeline göre birinci evre: şok, reddetme, depresyon; ikinci evre: karmaşa, suçluluk, kızgınlık; üçüncü evre ise: pazarlık ile kabul ve uyum aşamalarından oluşmaktadır (Gargilo ve Graves, 1991). Her bir aşamada gösterilen davranış biçimleri de birbirinden farklılaşabilmektedir. Tüm bu aşamalar dikkate alındığında ailenin yetersizliğe uyum sürecinde geçtiği aşamalar ve bu aşamalardan geçiş hızlarında göre önemli farklılıklar göstermektedir. Ancak ailelerin çoğu sonuçta çocuğunu kabul etmekte ve ona uyum sağlayabilmektedir (Haveman, and Berkum, 1997).

Aileler, bu aşamalardan farklı sürede geçerler ve çocuğu kabul aşamasına gelirler. Bazı aileler ise bazen bu aşamaların birinde takılır ve çocuğun durumunu asla kabullenmez. Kabul edenler de çocuklarının gelecekteki sosyal, ekonomik durumu ve bakımına ilişkin kaygılar yaşarlar.

Çocukları ile ilgili gerçeği ilk öğrendiklerinde anne-babaların yaşadıkları en sık duygu “şok”tur. Kendilerini ne kadar hazırlasalar da, bu gerçeğe yüzleşmek çoğu zaman oldukça zordur. Uzmanlardan, adeta “çocuğunuzun hiç bir sorunu yok” ya da “çocuğunuzun sandığınız kadar korkulacak ve çözülemeyecek bir sorunu yok” türü bir cevabı beklerken, down sendromu, zihinsel yetersizlik, otizm, cerebral palcy gibi bir tanı ve gerçeğe karşılaşan anne-baba büyük bir şaşkınlık yaşayabilir ve bir süre söyleneni doğru dürüst algılamakta zorlanabilir. Bu tepkinin özellikleri ağlama, duygusuzluk ve çaresizlik halleridir (Darıca, 2000).

Reddetme; Herhangi bir travmatik durum ortaya çıktığında kişiler şoka dayanan bir inkar yaşarlar. Bunu özellikle trafik kazası, boşanma, sevilen kişinin ölümü ya da çocuğa doğumda veya sonradan özel gereksinimli damgası konduğunda gözlenebilir. Çocuklar ilgili ilk tanı konulduğunda ailenin ilk tepkisi duymazdan gelmektir. Yani "Eğer Ben Bunu Duymazsam, bu durum yok olabilir." anlamını taşımaktadır. Alan uzmanları, hem ana-babaları hem de bu konuda çalışan kişiler için

en çok bunalım ve sıkıntı yaratanın bu redetme basamağı olduğunu belirtmektedir (Ataman, 2003).

Çocuğu ile ilgili gerçeğı öğrenen anne-babalar, yaşanan sorunlarla ilgili olarak öncelikle inkar yolunu seçebilmektedir. Kendi çocuğunun başına bu tür bir sorunun gelmiş olabileceğine ihtimal veremezler. Uzunca bir süre çocuğun gerçeğı ile ilgili durumu göz ardı etmeye ve kabul etmemeye çabalarlar. Bir süre karşı direnç ve reddediş söz konusu olur. Bu aşamada aile özel gereksinimli bir çocuğu olduğunu kabul etmemektedir. Aile çocuğunun normal olduğuna ilişkin kanıtlar aramaktadır. Aile uzmandan uzmana dolaşarak doğru teşhisi anlamaya çalışmaktadır. Anne baba bu devrede kendilerini ifade etmekte çok zorluk çekmektedir. Ancak bu çabaların sonuç vermediğini görünce, başka uzmanlara hatta hocalara götürmeye karar verirler ve götürürler. Bazen bütün ekonomik gücünü kullanarak, çocuğunu çok çeşitli, doktorlara ve hocalara götürmektedirler. Aslında böylesi bir tepki başlangıç için doğaldır. Bir anlamda gerçeğin öğrenildiğı anlar, anne-babalar için travmatik olabilmektedir. İnkâr süreci ne kadar uzarsa, çocuğa yardım etme ihtimali de o kadar zor olur (Roger , Kroth, 1985).

Özel gereksinimli çocuğu olan bazı anne-babalar, duygusal yönden yaşadıkları sorunları çözümleyip aşamazlarsa, depresif tepkiler verebilirler. (Roger L. Kroth, 1985). Yaşanan travmatik duruma uygun olmayan tepkiler ve ailenin içine düştüğü suçluluk duygusu, kişiyi depresyona götürür. Özel gereksinimlilik durumu ne tür tepki gösterirse gösterebilir devam etmektedir. Hangi tür doktora götürülürse götürülsün ya da hangi programa verilirse verilsin çocuk hala özel gereksinimlidir. Bu durum ailede bir çöküntüye neden olmaktadır. Alan uzmanlarının aileye en zor yardım edebildikleri aşama bu aşamadır. Ana-baba kendilerini hem umutsuz hem de hiç kimsenin yardım edemeyeceğı bir durumda hisseder.

Aileler artık yavaş yavaş durumun gerçek bir durum olduğunu, diğer bir deyişle farklı özelliklere sahip bir çocukları olduğunu farkında olmaya başlarlar. Kaybetme duygularını yoğunlukla yaşarlar. Aileler durumlarını kabul etmeleri gerektiğini anlamaya ve neler yapabileceklerini çocuklarına nasıl yardımcı olabileceklerini daha gerçekçi bir biçimde düşünmeye başlarlar.

Özel gereksinimli çocuğa sahip olan bazı anne babalarda, duruma hemen uyum sağlama gözlenirken, bazılarında bu süreç daha uzun sürmektedir.

Kabullenmede görülen kararsızlık, aile bireylerinin birbirlerini suçlamalarından kaynaklanabilmektedir

Çocukla ilgili tanı konduktan sonra anne-babalar bir süre için “Neden ben?”, “Neden bizim çocuğumuz?”, “Ne yaptık da bu başımıza geldi?”, “Ne günah işledik de bunları yaşıyoruz?” gibi düşüncelere kapılarak suçluluk duygusu geliştirirler. Çocuğun başına gelenlerden dolayı kendilerini sorumlu tutabilirler. Hatta eşler birbirlerini suçlamaya başlayabilirler. Kendilerinin ne kadar şanssız olduğu, hayatın onlara karşı kötü davrandığı duygularıyla boğuşurlar. Nerede yanlış yaptıklarını arayıp dururlar. Belirli ölçülerde suçluluk duygusunun yaşanması da doğaldır. Aslında bu süreç bir anlamda gerçeğin kabul edilmesiyle ilgilidir. Suçluluk duygusu abartıldığında, nevrotik bozukluklar ortaya çıkabilir ve üstesinden gelmek zorlaşabilir.

Aile, "Bu niçin başımıza geldi?", "Bu neden bize oldu?" gibi sorularına cevap aramaktadır. Kızgınlık duygularını uzmanlara, normal çocuğa sahip ailelere, Allah'a ve kendilerine de yansıtabilmektedir. Ayrıca, aileler özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmalarını kendi davranışları için bir ceza olarak ta algılamaktadırlar. Anne babanın birbirini suçlaması ve bunun sonucunda evlilik ve aile içi ilişkilerinin de zedelenmesi bu basamakta karşılaşılan sorunlar arasındadır. Ayrıca bu kızgınlık duygularının çok aşırı bir biçimde yaşanması da "çocuğun ölmesi" isteği ve duygusudur. Bu da, daha sonra yoğun olarak yaşanan suçluluk duygularına yol açar.

Kızgınlık aşamasından sonra anne-baba bir şekilde çocuk hakkında konulmuş olan tanıyı kabul eder ancak, bu tanının gelişim seyri ile ilgili görüşleri benimsemez. Bu aşamada ana-babalar "evet bizim çocuğumuz da bir yetersizlikler var, eğer çok çabalarsam çocuğum iyi olacak" görüşü ile daha çok bir pazarlık etme sürecindedirler. Bunu gerçekleştirmek için, doktorlar dolaşılır, çeşitli tedavi yöntemleri uygulanabilir. Çocuk okuldan okula gezdirili ve ana-babalar tarafından aşırı biçimde çeşitli yoğun etkinlikler içeren örgütlenmelere (dernekler, gönüllü kuruluşlar) sokulabilirler. Bunlar da doğal olarak çocuğun durumunda bir değişikliğe neden olmaz, ancak ana-babanın bunalımını denetlemede ve kendini üretici hissetmesine yardımcı olabilir. Ayrıca özel gereksinimli çocuklar için gönüllü kuruluşların örgütlenmesinde katkıları olabilir (Roger , Kroth, 1985).

Son aşama kabul ya da özel gereksinimlilik durumuyla baş etme evresidir. Çeşitli araştırmacılar, bu son evreyi kabulden çok çocuğun özel gereksinimli oluşuyla ilgili durumla baş etme, kontrol altında tutma olarak benimsemektedirler. Her anne-

babanın bu basamakları geçişi farklıdır. Kimi anne-baba hiçbir zaman çocukta bir özel gereksinimlilik olduğunu kabul etmez. Kimi anne-baba da çocuğun gelişim evreleri içinde her basamağa ulaşmasında bu evreleri tekrar tekrar yaşar (Ataman, 2001).

Bu aşamaya erişebilen anne babalar çocuklarını olduğu gibi kabul etmeye, çocuğu ailenin bir ferdi olarak kabul etmeye hazırdırlar. Anne-babalar, özel gereksinimli bireyleri ile ilgili gerçeği öğrendikten ve kendi duygusal süreçlerini yaşadıktan sonra son aşamada gerçeği kabul etme düzeyine gelmektedirler. Kendilerini zor bir sürecin beklediğinin farkına varmaktadırlar. İşte bu aşamada sorunun çözümüne daha fazla katkıda bulunmayı sağlayacak, kendileri ve çocukları için gerçekçi, somut ve doğru şeyler yapmayı sağlayacak ortamın oluşmasını sağlamak için arayış içinde olmaktadır (Ataman, 2001).

2.1.7.Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimi

Özel Gereksinime sahip bireylerin eğitiminde amaç onların ileride başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürmeleri, kendi kendilerine yeterli olmaları ve toplumla bütünleşmelerinin sağlanmasıdır. (Cavkaytar, 2000).

Türk Milli Eğitimin temel amaç ve ilkeleri doğrultusunda özel eğitim kurumlarının amaçlarının, özel eğitime gereksinim duyan bireylerin toplum içindeki rollerini gerçekleştirmeleri, başkaları ile iyi ilişkiler kurmaları, iş birliği içinde çalışabilmeleri, çevresine uyum sağlayabilmeleri, üretici ve mutlu bir vatandaş olmaları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmeleri için temel yaşam becerilerini geliştirebilmelerini, uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; ilgileri, gereksinimleri, yeterlikleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını sağlamak olduğu görülmektedir (M.E.B Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı, 2002).

Özel gereksinime sahip bireylerin eğitimleri, normal okullardaki normal sınıflarda yaşlılarıyla birlikte kaynaştırma eğitimi biçiminde, normal okullar bünyesinde açılan özel sınıflarda, aynı yetersiz gruplarından çocukların bir arada eğitim aldıkları ayrı okullarda sürdürülmektedir. Bunların yanı sıra üniversitelerin eğitim ve araştırma birimleri ile Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumuna bağlı

rehabilitasyon merkezlerinde özel gereksinime sahip bireylere eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri de sunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de Özel Gereksinime sahip bireylerin eğitimleri Milli Eğitim Bakanlığı’na ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı resmi ve özel özel eğitim kurumları ve rehabilitasyon merkezlerinde sürdürülmektedir (Özürlü Çocuklara Yönelik Rehabilitasyon ve Özel Eğitim Hizmetleri Raporu,2000).

2.1.7.1.Yatılı Okullar

Az sayıda gündüzlü öğrencilerin de devam ettiği aynı özel gereksinime sahip bireylerin haftanın 7 günü ve 24 saat yaşadıkları eğitim kurumlarıdır. Bu tür eğitim ortamlarında öğrenciler genellikle farklı şehirlerden, semtlerden gelirler. Merkezi hizmetlerin bulunduğu okul sistemidir. Maliyeti oldukça yüksektir. Genellikle ağır gereksinimi olan grupları içermektedir (Enç, Mitat,1987). O gruba göre eğitim ortamı dizayn edilmiştir. Tatillerinde ailelerince ziyaret edilirler, öğrencilerin ihtiyacı bulunduğu giyim, yemek, sağlık vb. hizmetler de verilmektedir.

Bu kurumlarda Bakanlıkça hazırlanan eğitim programları uygulanmakta, bireylerin bireysel yeterliliklerine dayalı, gelişim özellikleri dikkate alınarak ilgileri, istekleri, yetenekleri ve yeterlilikleri, yetersizlikten etkilenme düzeyleri de dikkate alınarak farklı sınıflar oluşturulmuş olup, seçmeli derslere ağırlık verilmiştir. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği,2006 Madde 30.

2.1.7.2.Özel Sınıflar

Bu tür eğitim ortamında, aynı yetersizlik grubuna sahip çocuklar normal akranlarının devam ettiği okul içinde açılmış olan eğitim sınıflarında eğitimlerini sürdürürler. Tüm derslerini aynı sınıfta görüp, teneffüslerde normal akranları ile birlikte oldukları gibi, bazı derslerini normal akranları içinde görebilen özel sınıf uygulamaları da görülmektedir. Bu sistemde öğrenciler, sadece başarılı olabilecekleri konularda normal ortamlara yerleştirilmektedir

2.1.7.3.Gündüzlü Okullar

Yatılı okullarla benzerlik göstermektedirler. Ancak, öğrenciler günün belirli saatlerinde eğitimlerini sürdürdükten sonra eğitim saatleri dışında kendi anne ve babalarının yanına gidebilmeleri esastır. Genel eğitim programlarından yararlanamayan, okul öncesi ve zorunlu ilköğretim çağındaki, ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuklar için, gündüzlü özel eğitim kurumları açılabilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006 Madde 40). Bu okullarda, öğrencilerin, öz bakım ve temel yaşam becerileri ile işlevsel akademik becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla gelişimsel eğitim programları uygulanmaktadır.

2.1.7.4.Normal Okul

Tamamen normal akranlarının bulunduğu sınıflarda eğitimleri sürdürülür. Bu sistem üç şekilde kendini göstermektedir.

1- Desteksiz normal sınıf yaklaşımı: Bu seçenekte öğrenci normal sınıf içinde eğitilmektedir. Diğer öğrencilerle aynı takvimi izler. Normal sınıf öğretmeni eğitiminden sorumludur. Öğretim programı öğrencinin ihtiyacına göre adapte edilir.

2- Gezici öğretmenliğe dayalı normal sınıf yaklaşımı: Öğrenci normal sınıfa yerleştirilir. Belli bölgede görevlendirilmiş özel eğitim öğretmeni tarafından belirli program dahilinde ziyaret edilir. Sınıf içinde veya dışında gereksinimli öğrenciye hizmet verir.

3-Kaynak oda yardımcı normal sınıf yaklaşımı: Öğrenci normal sınıfa kayıtlıdır. Okulun kaynak odası ve öğretmeni vardır. Özel gereksinimli öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanır. Normal sınıf öğretmenine yardımcı olur.

Tüm bu eğitim ortamlarının oluşturulmasında, hazırlanmasında asıl olan özel gereksinimli bireylerin gereksinimlerinin türünü saptamaktır. Ayrıca bir önemli nokta da; İlköğretimlerini tamamlayan ancak, genel ve mesleki orta öğretim programlarına devam edemeyecek özel eğitim gerektiren bireylerin, temel yaşam becerilerini geliştirmek, öğrenme gereksinimlerini karşılamak, işe yerleştirmek amacıyla farklı alanlarda kurslar düzenlenmesidir.

2.1.7.5.Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri

Yetersizliği olan bireylere götürülen eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinde son yıllarda hem resmi hem de özel özel eğitim kurumlarının açılmasında ve bu merkezlerde uygulanan eğitim ve rehabilitasyon programlarında önemli bir artış olmuştur (Sarı, 2005).

Özel eğitim ve rehabilitasyon programları uygulayan özel özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarının bazıları Milli Eğitim Bakanlığı'ndan (MEB), bazıları ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nden (SHÇEK) açılış izini alan özel kurumlardır. Bu iki Kurumdan açılış izni alarak faaliyet gösteren özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarının verdiği hizmetlerin temelde aynı olduğu gözlenmektedir (Özürlü Çocuklara Yönelik Rehabilitasyon ve Özel Eğitim Hizmetleri Raporu,2000).

625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na göre açılmış olan Özel Eğitim Kurumlarına ait standartlar yönergesinde, özel eğitim okul ve kurslarında bulunacak, zorunlu ve isteğe bağlı birimler belirtilmiş, bu birimlerin kaç metrekaare olacağı açıkça belirtilmiştir. Odaların özelliklerine göre hangi araç ve gerecin bulunması gerektiği bildirilmiştir (MEB Özel Eğitim Kurumları Standartlar Yönergesi).

Özel Eğitim Kurslarına ait Standartlar Yönergesinde, fiziki düzenlemelerin nasıl yapılacağı belirtilmiş olup, buna göre, kapılarının dışa açılacağı, eğitim sınıf kapılarında gözlem aynası bulunması gerektiği, kapıların genişliğinin 90 cm. olması gerektiği, yeterli sayıda çıkış kapılarının bulunması isteği, binanın merdivenlerinin uygun şekilde geçişi sağlayacak özellikte olması, aydınlık düzeyleri ile, tavan yükseklikleri belirlenmiştir (MEB Özel Eğitim Kurumları Standartlar Yönergesi Madde 154-155-156-157-158-159).

Aynı yönetmelikte kurslarda çalıştırılacak zorunlu personel ve diğer personelin görev tanımları da belirtilmiş, öğrencilerin kayıt kabullerinde istenecek belgeler belirlenmiştir. Ayrıca günlük çalışma saatleri ile kurslarda kurulacak kurullar da açıkça gösterilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı Özel, Özel Eğitim Kursları Yönetmeliği).

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan açılış izni alan özel özel eğitim kurumlarında, özel öğretim kurumlarına ait “Özel Öğretim Kurumlarına Ait Standartlar

Yönergesi”nde belirtildiği gibi resmi benzeri okullarda uygulanan ilgili yönetmelik ve müfredat programlarına bağlı olarak eğitim programları uygulanmaktadır

Bu kapsamda SHÇEK kendi bünyesinde kurduğu kurumlarda özel gereksinimli bireylere yönelik faaliyetlerini sürdürürken, diğer yandan özel rehabilitasyon merkezlerinin de açılış izinlerini vermekte ve denetimlerini gerçekleştirmektedir (Özürlü Çocuklara Yönelik Rehabilitasyon ve Öz.Eğt.Hiz.Çalışma Raporu,2000).

Daha önce işitme ve konuşma özürlüler eğitim ve rehabilitasyon merkezleri yönetmeliği, zihinsel özürlüler eğitim ve rehabilitasyon merkezi yönetmeliği ile spastik çocuklar özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi yönetmeliğine göre Genel Müdürlükten açılış izni alan kurumlar, 13.03.2005 tarih ve25754 sayılı resmi gazetede yayınlanan yönetmelik ile Özel Eğitim ve Rehabilitasyon ve Özel Eğitimi Merkezi Yönetmeliğine göre çalışmalarına devam etmeye başlamıştır.

Bu yönetmeliğe göre açılış izinleri illerde bulunan SHÇEK İl Müdürlüklerince verilmektedir. Yönetmelikle, kurumdaki özürlü çocukların özür türüne göre çalışması zorunlu personel belirlenmiş, açılış izini alınacak binanın fiziksel koşulları belirtilmiştir.

Özel rehabilitasyon merkezleri hizmetin kalitesini yükseltmek amacıyla SHÇEK Genel Müdürlüğünce “Çerçeve Rehabilitasyon Programları” hazırlanmakta ve merkezin fiziki koşulları ve personel durumuna ilişkin standartlar belirlenmektedir

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nden açılış izin onayı alarak faaliyette bulunan özel eğitim kurumları, hizmet verecekleri yetersizlik gruplarına yönelik özel eğitim ve rehabilitasyon programı hazırlamak ve onaylatmakla yükümlüdürler (SHÇEK Özel Rehabilitasyon ve Eğitim merkezi Yönetmeliği madde 14). Açılış izni için gerekli evraklar arasında kuruluşa verilecek eğitim ve rehabilitasyon programları da yer almaktadır. Yine yönetmeliklere göre, açılış izni verilirken yetersizlik grubuna göre programın uygunluğu incelenmektedir (madde 15). Ancak bu programlar "çerçeve program" niteliğindedir. Bu program çerçevesinde, ayrıca bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP) hazırlanmaktadır.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nden açılış izni almış ve rehabilitasyon hizmeti veren kurumlarda kullanılan programların, çocuklar ve yetişkin özel gereksinimli bireyler için hazırlanması ve bireyselleştirilmiş eğitim programları kullanılması hedeflenmektedir (Madde 40).

SHÇEK Kanunu ve özel rehabilitasyon merkezleriyle ilgili yönetmelikler değerlendirilmeye başlandığında, merkezlerde bulunması gereken fiziki özelliklerin oldukça sınırlı düzeyde tutulduğu ve belirlenen özelliklerin göreceli bazı ölçütlere indirgenerek ortaya konduğu görülmektedir. Yönetmelikte de merkezin özel gereksinimli bireyler/çocuklar için rahatsız edecek derecede gürültülü yerlerden veya havayı kirletecek sınai kuruluşlarından uzak (Madde 41), çocukların geliş-gidişlerinde trafik yönünden uygun ve emniyetli (Madde 42), merkez binasının müstakil bir binada veya çok katlı bir binanın zemin ile bağlantılı birinci katında, her türlü tesisata sahip, genel hijyenik şartları bozmayacak şekilde temiz ve düzenli olması gerektiği belirtilmektedir.

Yine merkezler ile ilgili aranacak şartlar arasında, çocukların oyun ve sportif faaliyetlerinde kullanabilecekleri bir bahçenin bulunması gerektiği hükmü yer almaktadır (Madde 46).

Diğer yandan, tuvaletlerin tabanları ve duvarlarının tamamı veya belli bir yüksekliğe kadar olan bölümünün yıkanmaya, temizliğe uygun olması (Madde 45-f) gibi özelliklerde zorunlu olarak istenmektedir.

Sosyal güvenlik kuruluşlarınca, yetersizlik gösteren çocuklara sağlanan gelişim ve eğitim yardımlarına karşılık gelen eğitim saati sayısı, İl Ücret Tespit Komisyonu kararlarına bağlı olarak, iller bazında farklılık göstermektedir. Merkezler, Komisyonun belirlediği taban fiyatının üstünde bir ücreti her yılın Aralık ayında belirleyip bağlı bulundukları SHÇEK İl Müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdürler (Madde 54). Her yıl bütçe uygulama talimatında belirlenen aylık gelişim yardımı ödeneği miktarı, merkezlerin belirlediği seans sayılarına bölünerek aylık ücret karşılığı verecekleri seans sayıları belirlenmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ödenecek tutarı aşan kısım ise özürlü çocukların ailelerinden talep edilmektedir (Özürlü Çocuklara Yönelik Rehabilitasyon ve Öz.Eğt.Hiz.Çalışma Raporu,2000).

Özel gereksinimli çocukların bu tür eğitim merkezlerinden hizmet alabilmesi amacıyla aileler çocuklarını merkez binasına getirip götürmekle sorumludur. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri bu amaçla evden merkeze ve merkezden eve servis aracı temin etmektedirler. Servis ile ilgili hizmetin bedeli ailelerce ayrıca ödenmektedir. Servis bulunması sebebiyle ailelerin birçoğu çocukları ile birlikte eğitim merkezlerine gelmemektedirler. Bu zaman içersinde kendilerine zaman ayırabilmektedirler.

2.1.8.İlgili Araştırmalar

Alan yazında özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin beklentileri ile ilgili az sayıda araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Bu bölümde Türkiye ve Türkiye dışında yapılan araştırmaların bazılarına yer verilmiştir.

2.1.8.1.Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Sucuoğlu(1995) ‘nın yaptığı bir çalışmada, 24 maddelik Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı kullanılarak özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin temel gereksinimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bailey ve Simeonsson tarafından geliştirilen aracın faktör analizi yapılmış, güvenilirliği hesaplanmış ve özürlü çocuğu olan 44 anne ile 45 babaya uygulanarak temel gereksinimler ve bu gereksinimleri etkileyen etmenler bulunmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda, anne babaların sekiz madde için ortak gereksinim ifade ettikleri, özellikle bilgi gereksiniminin anne ve babaların çoğunluğu tarafından temel gereksinim olarak belirtildiği görülmüştür. Annelerin %90.9’u benzer özellikte çocuğu olan anne babalar hakkında yazılı materyal okuma gereksinimini, babaların %84’ü ise çocuğa bazı beceriler öğretebilme konusunda bilgi gereksinimini öncelikli gereksinim olarak ifade etmişlerdir. Aracın açık uçlu sorusundan anne babaların özel gereksinimleri hakkında ayrıntılı bilgi toplanabilmiş, çoğunluğunun çocuğun okula gidip gelebilmesi için servis ve çocuk için tüm gün okulu ailenin temel gereksinimleri olarak belirttikleri görülmüştür.

Gökcan (1999) özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin Zonguldak Spastik Çocuklar Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ne ait düşüncelerini, beklentilerini ve önerilerini saptamak amacıyla merkeze kayıtlı 51 özel gereksinimli çocuğun annesine ikamet ettiği adreste yüz yüze anket uygulayarak görüşme yapmıştır. Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çoğunluğunun merkeze hiç gelmedikleri, belirgin bir kısmının merkezin çalışmalarını yeterli ve olumlu buldukları, ben öldükten sonra çocuğum ne olacak ve kendi kendine yeterli olabilecek midir? Şeklinde yoğun olarak kaygı yaşadıkları bulunmuştur.

Özgür (1993), alt özel sınıflara devam eden eğitilebilir zihinsel yetersizlik gösteren çocukların anne ve babalarının, çocuklarına yönelik tutumlarında, verilen eğitim seansları sonucunda oluşan tutum değişiklikleri ile bu değişikliklerin çocukları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre, aile rehberliğinin

çocukların anne babalarının çocuklara karşı tutumlarında olumlu değişiklikler olduğu belirlenmiştir.

2.1.8.2.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Tanchak, Darlene Marcello(1993) yaptıkları çalışmada çocukları arasında yetersizlik gösteren kardeşe sahip anne babalara ihtiyaçları sorulmuş ve özel terapi servislerinden gelecekte çocukların okula yerleştirilmesi hakkında bilgi edinme, özel gereksinimli çocukları için kreş ya da okul öncesi bir programa ulaşabilme, özel gereksinimli çocukları için sosyal aktivitelerin bol olduğu programlar edinme, özel gereksinimli çocukları için daha verimli zaman geçirme, ailelerin kendileri için daha kaliteli zaman isteği türünde ihtiyaçları olduğu ortaya çıkmıştır.

Hindistan'da Secemderabad, Zihin yetersizlik gösterenler için Ulusal Enstitü tarafından 1993 yılında 100 anne babanın beklentileri üzerinde bir çalışma yapılmış ve beklentiler ile çocuğun yaşı arasında yüksek bir korelasyon olduğu bulunmuştur. Ayrıca anne babanın okuma yazma seviyesinin çocuğa karşı olumlu yönde etkisi olduğu da görülmüştür.

Bailey, Donald B. Ve R.J Simeonsson (1998) özel gereksinimli çocukların ailelerinin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla geliştirdikleri ölçekte ailelerin bilgi, destek, çocukların durumlarını diğerlerine açıklamak, kamu hizmetlerinden faydalanma, ekonomik ihtiyaçlar ve ailenin işlev görmesi konularında yardıma ihtiyaçları olduğunu saptamışlardır. Ayrıca annelerin destek, çocukların durumlarını diğerlerine açıklamak, ailenin işlev görmesi konularında babalara oranla daha fazla yardıma ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir.

Mc Davis, Nutter ve Levett (1982) özel gereksinimli çocukların ve onların anne ve babalarının danışmanlık ihtiyaçlarını araştırmışlardır. Bu çalışmanın sonuçları, özel gereksinimli öğrencilerin ve anne babalarının okul danışmanlarından kariyer ve toplum kaynakları gibi alanlarda doğru bilgi vererek, onların endişe ve sorunlarını dinleyerek ve önemli kararlar almalarında onlara yardım ederek, ihtiyaçlarının karşılanmasında yardımcı olmalarını istediklerini göstermektedir.

Anne babaların duygusal ve sosyal bozukluğu olan çocuklarının gittiği servisler hakkındaki görüşleri araştırılmış. Bu amaçla ilk ve orta okula giden 25 çocuğun toplam 30 anne babası ile gittikleri okullar hakkında(Eğitimsel, sağlık ve sosyal

servisler) bu servislerin nasıl geliştirileceği hakkında sorular sorulmuş bu sorular neticesinde ;çocukların yetersiz eğitim almalarını, özel ihtiyaçlı okulları beklèmelerinden dolayı , kişisel, profesyonel ve organizasyonel faktörlerden dolayı ve çocukların sosyal bakımdan dışlanması ile ilişkili olduğu, anne babalar çocuklarının bakımından dolayı kendilerini sosyal bakımdan dışlanmış hissettikleri, anne babalar çocukların sürekli servis değiştirmesinden dolayı çocuklarının servislere uymadıklarını düşündükleri, amaçları başarmış profesyonellerle çalışmanın önemli olduğunu belirttikleri görölmüşür.

III-YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, özel gereksinimli bireylere sahip anne-babaların özel gereksinimli çocuklarının devam ettikleri özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden beklentilerinin neler olduğunu ortaya koyacak betimsel bir özellik taşımaktadır.

3.2. Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu, Kocaeli ilindeki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine giden özel gereksinimli çocukların anne ve babaları oluşturmaktadır. Kocaeli İli merkez ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak faaliyetini sürdüren bir ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı iki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden özel gereksinimli bireylere sahip toplam 286 anne ve baba araştırma grubuna alınmıştır. Araştırma grubu seçiminde Kocaeli merkez ilçesinde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin isim listeleri Milli Eğitim Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden edinilmiş olup Alfabetik sıraya göre numaralandırılarak listelenmiştir. Kur'a çekilerek üç kurum belirlenmiştir. Bu kura neticesinde seçilmiş olan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin iki'si Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumuna, bir tanesi ise Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak hizmet verdiği görülmüştür. Yapılan araştırmada Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı faaliyette bulunan bu iki kurumda toplam 198, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak hizmet veren özel eğitim ve rehabilitasyon kursunda ise 88 özel gereksinimli çocuğun kayıtlı olduğu belirlenmiştir.

Bu kurumlara devam eden toplam 286 özel gereksinimli çocukların tümünün anne ve babaları araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Araştırmaya katılan anne ve babaların yaş, öğrenim, gelir düzeyi, çalışma ve çocuklarının yetersizlik durumları Tablo 1. de gösterilmiştir

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Çocukların Anne-Babalarının Yaş Durumuna Göre Dağılımı

		Anne		Baba		Toplam	
		N	%	N	%	N	%
Yaş	25-altı	6	7,4	0	0		
	26-35	27	33,3	19	23,5		
	36-45	37	45,7	39	48,1		
	46 üstü	11	13,6	23	28,4		
	TOPLAM	81	100	81	100		
Öğrenim Durumu	İlkokul	24	29,6	6	7,4		
	Ortaokul	11	13,6	6	7,4		
	Lise	40	49,4	52	64,2		
	Üniversite	6	7,4	17	21,0		
	TOPLAM	100	100	100	100		
Gelir Durumu	200 altı					1	1,2
	201-300					2	2,5
	301-400					2	2,5
	401-500					1	1,2
	501-600					10	12,3
	601-800					25	30,9
	801-üstü					40	49,4
	TOPLAM					81	100
Çalışma Durumu	Çalışıyor	17	21,0	77	95,1		
	Çalışmıyor	64	79,0	4	4,9		
Yetersizlik Türü	Zihinsel					63	77,8
	İşitme					10	12,3
	Cerebral Palcy					6	7,4
	Diğer					2	2,5
	TOPLAM					81	100

Araştırmaya dahil edilen annelerden 6 tanesi 25 ve altı yaş grubuna sahip iken 27 tanesi 26-35 yaş arasında olduğu görülmüştür.36-45 yaş arasındaki annelerin sayısı 37,46 yaş ve üstü ise 11 olduğu belirlenmiştir. Babaların yaş durumuna göre dağılımı ise 25 yaş ve altı yaş grubuna dahil hiçbir baba görülmezken 26-35 arası 19 baba,36-45 yaş arası 39 baba ve 46 yaş ve üstü 23 baba olduğu belirlenmiştir.

Öğrenim durumlarına bakıldığında ise; ilkokul mezunu olan anne sayısı 24, baba sayısı ise 6 olduğu görülmüş olup, 11 ortaokul mezunu anne var iken babalarda bu sayı 6 da kaldığı görülmüştür. Lise mezunu olan anne sayısı 40, baba sayısı ise 52 olduğu ,. Üniversiteyi bitirmiş olan annelerin sayısı 6, babaların ise 17 olduğu tespit edilmiştir.

Ailelerin toplam gelirleri ise 200 YTL ve altı 1 anne ve baba, 201-300 YTL geliri olan 2 anne ve baba, yine 301-400 YTL geliri olan 2 anne baba görülmekle beraber, 401-500 YTL geliri olan 1 anne ve baba, 501-600 YTL gelire sahip 10 anne ve baba, 601-800 YTL gelire sahip anne ve baba sayısı ise 25 olarak tespit edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen anne ve babalardan en yüksek gelir olan 801 YTL ve üstü gelire sahip anne ve baba sayısının ise 40 olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamına alınan annelerin 64 tanesinin çalışmadığı 17 tanesinin ise çalıştığı, babaların ise 4 tanesinin çalışmadığı geri kalan 77 tanesinin ise çalıştığı görülmüştür. Ankete katılan ailelerin sahip oldukları bireylerin yetersizlik türüne göre dağılımında, işitme yetersizlikli 10, zihinsel yetersizlikli 63, spastik yetersizlikli 6, ve diğer yetersizlik türünden 2 çocuğun olduğu belirlenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. I. bölümde çocuğun ailesine (anne-baba) ait bilgilerin yer aldığı 13 adet demografik bilgi sorusu bulunmaktadır. II. Bölümde ise özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi'nden fiziksel özellikler bakımından beklentilerin belirlenmesine yönelik 8, kurumun eğitim özellikleri bakımından beklentilerinin belirlenmesine yönelik 13, çalıştırdıkları personel bakımından beklentilerinin belirlenmesine yönelik 7 ve ailelere sunulan rehberlik ve danışma hizmetleri bakımından beklentilerinin belirlenmesine yönelik 7 adet soruya yer verilmiştir. II. bölümdeki 20, 21 ve 22 sorulardan sadece birinin cevaplanması istenmiştir. Anket formu hazırlanmadan önce araştırmada uygulaması yapılan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden çocukların velilerine, devam ettikleri kurumdan beklentilerini belirlenmek için 3' ü baba 5'i anne olmak üzere toplam 8 anne ve babaya yazılı olarak 3 (üç) adet açık uçlu soru sorulmuştur. Alınan cevaplar neticesinde anket formundaki sorular şekillenmiştir. Ayrıca anketin

oluşmasında söz konusu özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin açılışında ve işleyişinde uygulanan yönetmelik, genelge ve yazılar incelenmiş, olası standartlardan faydalanılmıştır.

Özel gereksinimli bireye sahip ailelerin (anne-baba) çocuklarının devam ettikleri kurumdan beklentilerini araştırmak için hazırlanan anket 5'li derecelendirmeyi içermektedir. Buna göre 1 den 5 e kadar puanlamaya imkan veren ankette anne ve babalar için düşüncesine en az uygun ile düşüncesine en uygun arasında bir puan verilmesi ya da uygun kutucuğa işaretlenmesi istenmiştir.

Anket dağıtılmadan önce her kurum yöneticisinden anketleri dağıtım işi için kurumunda çalışan eğitimci personelden birinin görevlendirilmesi istenmiş olup, kurum yöneticisinin görevlendirdiği eğitimci personele anketin nasıl doldurulacağı konusunda araştırmacı tarafından bilgi verilmiş, anketin nasıl doldurulacağı konusunda anne ve babaları aydınlatması istenmiştir.

Anket formları kurumda devam öğrenci sayısına göre anne ve babalara ulaştırılıp daha sonra toplanmak üzere kurum yönetimine verilmiştir. Anketlerin cevaplanması için belli süre (6 gün) tayin edilmiş olup, cevaplar belirlenen zamanda kapalı zarf içinde tekrar kurum müdürlüğüne verilmesi istenmiştir. Dağıtılan anketlerden ancak 81 anne ve 81 baba olmak üzere 162 tanesi kurum yönetimlerine teslim edildiği görülmüştür.

3. 4. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesi amacıyla, anne ve babaların beklentilerini belirlemeye yönelik anket formunda yer alan soru maddelerine verdikleri cevapların frekans ve yüzdesi hesaplanmıştır. Sonra anne ve babaların bulundukları yaşlara, öğrenim durumları, çocukların yetersizlik türüne göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin fiziksel, eğitim, personel ile rehberlik ve danışma hizmetleri üzerinde etkisinin olup olmadığını belirlemek için varyans analiz tekniği kullanılmıştır. Anlamli bulunan durumlara ilişkin anlamlılığın kaynağını bulmak amacıyla post hoc t testlerinden Tukey testi uygulanmıştır.

IV-BULGULAR

Bu bölümde, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin (anne veya baba) çocuklarının gittiği özel eğitim merkezlerinden beklentilerin belirlenmesine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bulgular araştırmanın amaçlarına paralel olarak ele alınıp değerlendirilmiştir.

4.1. Annelerin Yaşlarına Göre Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Annelerin anket sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen verilere varyans analizi uygulandığında, yaşlarına göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden beklentilerine ilişkin aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir.

Tablo-2 Araştırma Grubundaki Annelerin Yaşlarına Göre Beklentilerini Değerlendirme Varyans Analizi

	Varyans kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı fark
TOPFİZÖ	Gruplararası	1,308	3	,436	,915	,438	
	Gruplariçi	36,691	77	,477			
	Toplam	37,999	80				
TOPEGTÖZ	Gruplararası	,893	3	,298	,919	,436	
	Guruplariçi	24,927	77	,324			1-2*
	Toplam	25,820	80				
TOPPERS	Gruplararası	,178	3	,059	,305	,822	1-3**
	Guruplariçi	15,023	77	,195			
	Toplam	15,202	80				
TOPAREH	Gruplararası	1,825	3	,608	3,322	,024	
	Guruplariçi	14,099	77	,183			
	Toplam	15,923	80				

*25 yaş ve altı grup ile 26-35 arasında farklılık

**25 yaş ve altı grup ile 36-45 arasında farklılık

Tablo 2 de görüldüğü gibi annelerin yaşlarına göre $[F(3, 77)=3,322, p< .05]$ Rehberlik alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Yaşlarına göre F anlamlı olduğundan yaşlar arası farkın kaynağını bulmak amacıyla

post hoc t testlerinden Tukey testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda bölümlere göre; 25 altı yaş grubu ($X= 3,97$) ile 26-35 yaş grubu ($X= 4,51$) ve 36-45 yaş grubu ($X= 4,56$) arasındaki farkın daha anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Annelerin yaşlarına göre [$F(3, 77)=,915, p> .05$] Fiziksel Özellikler, [$F(3, 77)=,919, p> .05$] Eğitim Özellikleri ve [$F(3, 77)=,305, p> .05$] Personel Özellikleri alt bölümlerine verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

4.2.Babaların Yaşlarına Göre Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Babaların anket sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen verilere varyans analizi uygulandığında, yaşlarına göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden beklentilerine ilişkin aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir.

Tablo-3 Araştırma Grubundaki Babaların Yaşlarına Göre Beklentilerini Değerlendirme Varyans Analizi

	Varyans kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı fark
TOPFİZÖ	Gruplararası	,941	2	,471	,991	,376	
	Gruplariçi	37,058	78	,475			
	Toplam	37,999	80				
TOPEGTÖZ	Gruplararası	,779	2	,389	1,213	,303	
	Guruplariçi	25,041	78	,321			
	Toplam	25,820	80				
TOPPERS	Gruplararası	,157	2	,078	,406	,668	
	Guruplariçi	15,045	78	,193			
	Toplam	15,202	80				
TOPAREH	Gruplararası	,524	2	,262	1,328	,271	
	Guruplariçi	15,399	78	,197			
	Toplam	15,923	80				

Babaların yaşlarına göre [$F(2, 78)=,991, p> .05$] Fiziksel Özellikler, [$F(2, 78)=,1213, p> .05$] Eğitimin Özellikleri, [$F(2, 78)=,406, P> .05$] Personel Özellikleri ve [$F(2, 78)=,406, P> .05$] Rehberlik ile Danışma Hizmetlerinin Özellikleri alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

4.3. Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Annelerin anket sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen verilere varyans analizi uygulandığında, öğrenim durumlarına göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden beklentilerine ilişkin aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir.

Tablo 4 Araştırma Grubundaki Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Beklentilerini Değerlendirme Varyans Analizi

		Varyans						Anlamlı
		kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	fark
TOPFİZÖ	Gruplararası	3,678	3	1,226	2,750		,048	
	Gruplariçi	34,321	77	,446				
	Toplam	37,999	80					
TOPEGTÖZ	Gruplararası	1,180	3	,393	1,229		,305	1-3*
	Guruplariçi	24,640	77	,320				
	Toplam	25,820	80					
TOPPERS	Gruplararası	,026	3	,009	,044		,988	
	Guruplariçi	15,176	77	,197				
	Toplam	15,202	80					
TOPAREH	Gruplararası	,797	3	,266	1,353		,264	
	Guruplariçi	15,126	77	,196				
	Toplam	15,923	80					

*Öğrenim durumu ilkökul olan grup ile öğrenim durumu lise olan grup arasındaki farklılık

Tablo 4 'de görüldüğü gibi annelerin öğrenim durumuna göre $[F(3, 77)=2,750 \text{ } P < .05]$ Fiziksel Özellikler alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Öğrenim durumlarına göre F anlamlı olduğundan öğrenim durumları arası farkın kaynağını bulmak amacıyla post hoc t testlerinden Tukey testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda bölümlere göre; öğrenim durumu ilkökul olan grup ($X = 3,56$) ile öğrenim durumu lise olan grup ($X = 4,04$) arasındaki farkın daha anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Annelerin öğrenim durumlarına göre $[F(3, 77)=1,229, P > .05]$ Eğitim Özellikleri, $[F(3, 77)=,044, P > .05]$ Personel Özellikleri ve $[F(3, 77)=1,353, P > .05]$ Rehberlik ile Danışma Hizmetlerinin Özellikleri alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

4.4.Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Babaların anket sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen verilere varyans analizi uygulandığında, öğrenim durumlarına göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden beklentilerine ilişkin aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir.

Tablo -5 Araştırma Grubundaki Babaların Öğrenim Durumuna Göre Beklentilerini Değerlendirme Varyans Analizi

	Varyans kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı fark
TOPFİZÖ	Gruplararası	4,302	3	1,434	3,277	,025	
	Gruplariçi	33,697	77	,438			
	Toplam	37,999	80				
TOPEGTÖZ	Gruplararası	3,223	3	1,074	3,661	,016	1-3*
	Guruplariçi	22,597	77	,293			**1-4
	Toplam	25,820	80				
TOPPERS	Gruplararası	1,425	3	,475	2,656	,054	***4-3
	Guruplariçi	13,776	77	,179			
	Toplam	15,202	80				
TOPAREH	Gruplararası	,986	3	,329	1,694	,175	
	Guruplariçi	14,937	77	,194			
	Toplam	15,923	80				

*Babaların Öğrenim durumu ilkökul olan grup ile öğrenim durumu lise olan grup arasındaki farklılık

**Babaların öğrenim durumu ilkökul olan grup ile öğrenim durumu üniversite olan grup arasındaki farklılık

***Babaların öğrenim durumu Üniversite olan grup ile öğrenim durumu lise olan grup arasındaki farklılık

Tablo 5’ de görüldüğü gibi babaların öğrenim durumuna göre $[F(3, 77)=3,277 \text{ } P< .05]$ Fiziksel Özellikler alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Öğrenim durumlarına göre F anlamlı olduğundan öğrenim durumları arası farkın kaynağını bulmak amacıyla post hoc t testlerinden Tukey testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda bölümlere göre; öğrenim durumu ilkökul olan babaların grup ($X= 3,22$) ile öğrenim durumu lise olan babaların grup ($X= 4,01$) arasındaki farkın daha anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Yine aynı Tabloda görüldüğü gibi babaların öğrenim durumuna göre $[F(3, 77)=3,661 \text{ } P< .05]$ Eğitimin Özellikleri alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Öğrenim durumlarına göre F anlamlı olduğundan öğrenim durumları arası farkın kaynağını bulmak amacıyla post hoc t testlerinden

Tukey testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda bölümlere göre; öğrenim durumu ilköğretim olan grup ($X= 3,52$) ile öğrenim durumu Üniversite olan grup ($X= 4,28$) ve öğrenim durumu Üniversite olan grup ($X= 4,284$) ile öğrenim durumu lise olan grup ($X=3,88$) arasındaki farkın daha anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Babaların öğrenim durumlarına göre [$F(3, 77)=,2656$, $P> .05$] Personel Özellikleri ve [$F(3, 77)=,1694$, $P>.05$] Rehberlik ve Danışma Hizmetlerinin Özellikleri alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

4.5.Çocukların Gereksinim Türüne Göre Anne Ve Babaların Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Anne ve babaların anket sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen verilere varyans analizi uygulandığında, çocuklarının yetersizlik durumlarına göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden beklentilerine ilişkin aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir.

Tablo-6 Araştırma Grubundaki Çocukların Yetersizlik Türüne Göre Ailelerinin Beklentilerini Değerlendirme Varyans Analizi

	Varyans kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı fark
TOPFİZÖ	Gruplararası	5,652	3	1,884	4,485	,006	
	Gruplariçi	32,347	77	,420			
	Toplam	37,999	80				
TOPEGTÖZ	Gruplararası	,258	3	,086	,260	,854	
	Guruplariçi	25,561	77	,332			
	Toplam	25,820	80				3-4*
TOPPERS	Gruplararası	,780	3	,260	1,389	,253	
	Guruplariçi	14,421	77	,187			
	Toplam	15,202	80				
TOPAREH	Gruplararası	,593	3	,198	,992	,401	
	Guruplariçi	15,331	77	,199			
	Toplam	15,923	80				

* Yetersizlik türü spastik olan grup ile yetersizlik türü diğer olan grup arasındaki farklılık

Tablo 6 'da görüldüğü gibi çocukların yetersizlik türüne göre $[F(3, 77)=4,485, P< .05]$ Fiziksel Özellikler alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Yetersizlik türüne göre göre F anlamlı olduğundan yetersizlik türleri arası farkın kaynağını bulmak amacıyla post hoc t testlerinden Tukey testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda bölümlere göre; Yetersizlik türü spastik olan çocukların grup ($X= 4,45$) ile Yetersizlik türü diğer olan çocukların grup arasındaki farkın daha anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Çocukların yetersizlik türüne göre $[F(3, 77)=,260, P> .05]$ Eğitim Özellikleri, $[F(3, 77)=,1,389, P> .05]$ Personel Özellikleri ve $[F(3, 77)=,992, P> .05]$ Rehberlik ile Danışma Hizmetleri Özellikleri alt bölümüne verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

4.6.Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Binasının Fiziksel Özellikleri Bakımından Anne ve Babaların Beklentilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi binasının fiziksel özellikler bakımından anne ve babaların beklentilerini belirlemeye yönelik anket formunda yer alan soru maddelerine verdikleri cevapların frekans ve yüzdesine yer verilmiştir. Anket sorularında rehabilitasyon merkez binasının fiziksel özelliklerine yönelik anne babaların beklentilerine yönelik toplam 8 soru maddesi bulunmaktadır. Bu bölümde bunların tamamına yer verilmeyip sadece önemli görülenlere yer verilmiştir. Anne ve babaların bu bölümdeki sorulara verdikleri cevapların frekans ve yüzdeleri EkII de verilmiştir.

Anne ve babaların büyük çoğunluğu (% 45,7) Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi binasında çocuklarının hareket etmesini kolayca sağlayacak uygun oyun alanları bulunmasını oldukça önemsediklerini, çok az bir kısmı (% 6,2) ise çok önemli görmediklerini belirtmişlerdir.

Anne ve babaların verdikleri cevaplardan (% 45,7 oldukça önemsiyorum ve % 37 önemsiyorum) özel eğitim ve rehabilitasyon merkez binasında çocuklarının rahatça hareket etmelerini sağlayacak uygun oyun alanlarının bulunmasını önemsedikleri görülmektedir.

4.7.Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinin Verdiği Eğitimin Özellikleri Bakımından Anne ve Babaların Beklentilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin verdiği eğitimin özellikler bakımından, anne ve babaların beklentilerini belirlemeye yönelik anket formunda yer alan soru maddelerine verdikleri cevapların frekans ve yüzdesine yer verilmiştir. Anket sorularında rehabilitasyon merkezinin verdiği eğitimin özelliklerine yönelik anne babaların beklentilerine yönelik toplam 13 soru maddesi bulunmaktadır. Bu bölümde bunların tamamına yer verilmeyip sadece önemli görülenlere yer verilmiştir. Anne ve babaların bu bölümdeki sorulara verdikleri cevapların frekans ve yüzdeleri EkII de verilmiştir.

Anne ve babalar, çocuklarını gönderdikleri özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde verilen eğitimin, çocuklarının gereksinimlerini karşılamaya yönelik olması durumunu oldukça önemsemelerine (%60.5) rağmen az da olsa (%4.9') önemsemeyenlerin de olduğu görülmüştür.

Anne ve babaların verdikleri cevaplardan çocuklarını gönderdikleri rehabilitasyon merkezinden, ihtiyaç duydukları çocuk bakımı ve eğitimi konusunda gerekli bilgi ve beceriyi kazandırmalarının önemli ve çok önemli olduğunu söyleyenlerin oranının %95,1 olması, ailelerin bu konuda bilgiye ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılan anne ve babalara “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim gören her çocuğun gelişimlerini içeren özel kayıtlar tutulmalıdır.” Sorusu sorulup bu soru ile ilgili beklentileri araştırıldığında, verilen cevaplarda bu durumu oldukça önemseyenler (%72.8) olduğu gibi hiç. önemsemeyenlerin de (%4,9) olduğu saptanmıştır.

Bir başka anket sorusu olan “Çocuğumun Gereksinimleri Doğrultusunda Çocuğumun Özelliklerine Göre Eğitim Programı Oluşturulmalıdır.” Sorusuna cevap veren anne ve babaların %91.4 ‘ünün bu durumu önemsedikleri verilen cevaplar neticesinde belirlenmiştir.

Çocuklarını özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine gönderen anne ve babalar bu merkezlerdeki eğitim programlarının mesleki becerilere de yönelik olması konusunda beklentilerinin oldukça yüksek olduğu (%95.1), çok az bir kısmın ise (%1.2) böyle bir beklentilerinin bulunmadığını belirtmişlerdir.

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden çocukların anne ve babaların çocuklarının bireysel eğitim ile birlikte grup eğitimi de almasını önemseyenlerin oranı %70.4 iken, az sayıda anne ve baba bu durumu önemli görmediklerini (%2.5) belirtmişlerdir.

4.8.Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinde Çalışan Personelin Özellikleri Bakımından Anne ve Babaların Beklentilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan personelin özellikleri bakımından, anne ve babaların beklentilerini belirlemeye yönelik anket formunda yer alan soru maddelerine verdikleri cevapların frekans ve yüzdesine yer verilmiştir. Anket sorularında rehabilitasyon merkezinde çalışan personelin özelliklerine yönelik anne babaların beklentilerine yönelik toplam 7 soru maddesi bulunmaktadır. Bu bölümde bunların tamamına yer verilmeyip sadece önemli görülenlere yer verilmiştir. Anne ve babaların bu bölümdeki sorulara verdikleri cevapların frekans ve yüzdeleri EkII de verilmiştir.

Kurumlarda çalışan personelin özelliklerine ilişkin beklentilerin ölçüldüğü ankete verilen cevaplardan anne ve babaların oldukça önemsedikleri (%80.2) konulardan biri de kurumdaki eğitimcilerin (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci vb.) özel gereksinimli bireylerin eğitiminde yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları isteğidir. Bu durumu önemsemeyenlerin oranı ise oldukça düşük (%2.5) olduğu görülmüştür.

Kurumda çalışan personelin hizmetiçi eğitim ile yetiştirilmesini önemseyen (%87,4) anne ve babalar bulunduğu gibi oldukça önemsiz gören (%1.2) anne ve babaların bulunduğu da tesbit edilmiştir.

4.9.Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinin Sunduğu Aile Ve Rehberlik Danışma Hizmetlerinin Özellikleri Bakımından Anne ve Babaların Beklentilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin sunduğu, aile ve rehberlik danışma hizmetlerinin özellikleri bakımından, anne ve babaların beklentilerini belirlemeye yönelik anket formunda yer alan soru maddelerine verdikleri cevapların frekans ve yüzdesine yer verilmiştir. Anket sorularında rehabilitasyon

merkezinin sunduğu aile ve rehberlik danışma hizmetlerinin özelliklerine yönelik anne babaların beklentilerine yönelik toplam 7 soru maddesi bulunmaktadır. Bu bölümde bunların tamamına yer verilmeyip sadece önemli görülenlere yer verilmiştir. Anne ve babaların bu bölümdeki sorulara verdikleri cevapların frekans ve yüzdeleri EkII de verilmiştir.

Anne ve babaların büyük çoğunluğu (% 84.0) çocuklarının devam ettikleri kurumların çocukları ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmesini oldukça önemsediklerini, çok az bir kısmı (% 1,2) ise çok önemli görmediklerini belirtmişlerdir

Araştırmaya katılan anne ve babalara “kurum, çocuğun eğitime yönelik (teknoloji, araç- gereç, eğitim yöntemi vb) gelişmelerden aileleri sürekli haberdar etmelidir.” Sorusu sorulup bu soru ile ilgili beklentileri araştırıldığında, verilen cevaplarda bu durumu oldukça önemseyenler (%97.6) olduğu gibi hiç. önemsemeyenlerin de (%2.5) olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan anne ve babaların en çok önemsedikleri (%86.4) konulardan biri de kurumların uzman kişiler çağırarak kendilerine belirli aralıklarla panel, konferans, seminerler düzenlemeleri isteğidir.

V-SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre; Annelerin yaşlarının daha genç olması diğer yaşça büyük olan annelere oranla daha az rehberlik ve danışma hizmetleri alanında ihtiyaçları olduğu ortaya çıkmıştır. Henüz, özel gereksinimli çocuklarla diğerlerine oranla daha az yaşam sürmeleri neticesinde, gittikleri kurumların danışmanlığına, rehberliğine diğer yaş gruplarına oranla daha az gereksinimleri olduğu ortaya çıkmıştır. 25 yaşındaki bir annenin özel gereksinimli çocuğunun oldukça küçük yaşta olması, çocuğu ile ilgili gereksinimlerini daha tam olarak bilemediği, halen çocuğunun durumunu kabul edememiş olup belki düzelir düşüncesinin daha hakim olduğu düşüncesiyle, çocuklarının eğitimi için planlanan seminer, panel, konferans v.b etkinliklere dahil olma bakımından kurumdan beklentilerinin diğer yaş gruplarına göre az olduğu görülmektedir. Henüz tanısı yeni konulmuş olan çocuklarının tıbbi tanılmasını yapan doktorlardan edindikleri bilgileri yeterli görme eğilimi olabilir. Yaşlarının genç olması çocuklarından daha çok kendi yaşantılarına daha fazla zaman ayırmış olabilirler. Kurumların bu tür etkinliklerini diğerlerine göre çok önemsememiş olabilirler. Annelerin yaşlarının artması ise, çocuk ile ilgili kaygılarının daha çok artması neticesinde, yeni yeni oluşan sorunların çözümünde, gelecek için planlamalar yapma, gelecekte daha nelerle karşılaşılacağını bilme, sürprizlerle karşılaşmama, çocuklarının yaşlarının ilerlemesinin sonucu olarak öğrenim için neler yapılabileceğini öğrenme istekleri artmış olabilir. Bu istekleri sonucunda çocukları ile ilgili daha çok bilgi edinmeleri beklentisi artmış olabilir. Uzmanlardan kendilerinin yetiştirilmesi, çocuklarına daha faydalı olabilecekleri teknikleri öğrenme istekleri, yaşları ilerleyen çocuklarına daha bağlı kalma gibi sebepler beklentilerinin daha çok artmasına sebep olmuş olabilir. Barry ve Marshall (1959) yaptığı bir araştırmanın neticesinden çıkan sonuç olan “anne tarafından kabul gören çocukların sosyal açıdan uyum düzeylerinin yüksek olduğu “ düşüncesi ile bu araştırmadan çıkan sonuç paralellik göstermektedir.

Babaların yaşlarına göre çocuklarının gittikleri özel eğitim kurumlarından beklentilerde herhangi bir fark görülmemiştir. Genellikle çocuğun bakımı, eğitimi ve geleceği ile ilgili kararlar almada annenin etkin olması sebebiyle babaların

merkezlerden beklentilerinde benzerlik görülmektedir. Baba eğitim görevini anneye yüklemiştir, annenin düşünceleri babaların düşüncesidir.

Yine araştırmada ortaya çıkan bir başka sonuç ise kurumdan fiziksel beklentiler bakımından anne ve babaların öğrenim durumları arasında da farkın olmasıdır. Öğrenim durumları daha düşük olan anne ve babalar öğrenim durumu yüksek olan anne ve babalara oranla eğitim merkezi binasının çok katlı ya da az katlı olması, temiz ve düzenli olması, asansörün olması, yangın, sel, deprem gibi raporlarının olması vb. beklentileri diğerlerine göre daha az olduğu görülmektedir. Eğitim seviyeleri arttıkça beklentilerinde buna paralel olarak artacağı, binanın fiziksel özelliklerindeki ayrıntılara daha çok dikkat edileceği muhakkaktır. Eğitim seviyelerine paralel olarak kazançlarının da artmış olduğu düşünüldüğünde, çevredeki daha çok imkanlardan yararlanmayı bilen anne ve babalar, çocuklarının güvenliğini sağlayacak ortamların hazırlanmasını bekliyor olabilirler. Yine aynı şekilde babaların öğrenim durumları arasında da kurumun eğitim özellikleri bakımından beklentilerinde farklılıklar olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, kurumlardaki personelin devamlılığı, seans saatlerinin değişmemesi, eğitimin özellikle gün boyu sürmesi, çocuklarının yaşlarına oranla mesleki eğitim becerilerinin de yer verilmesi yönünde beklentileri olduğu görülmüştür.

Bir diğer araştırma sonucu ise, özellikle spastik özürlü çocuğa sahip ailelerin çocuklarının özelliklerine dayalı olarak, binanın fiziksel donanımına oldukça önem vermişlerdir. Diğer özür gruplarına oranla beklentileri hissedilir derecededir. Çünkü çocuklarının yürüme, kendi başlarına hareket edememe sebeplerinden dolayı, onların serbestçe davranabilecekleri ortamların oluşturulmasını istemektedirler. Binada asansörün olması, çok katlı bina olmaması, bahçenin bulunması, bir tehlike anında bütün önlemlerin alınmasını önemsemektedirler.

Bu araştırmamızda çıkan bir başka sonuç ise; Anne ve babalar çocuklarının eğitimini sağlamak için kurumlara gönderdiklerinde eğitim etkinliklerinde mutlaka çocuğun gereksinimlerinin ön plana alınmasını beklemektedirler. Genellikle özbakım becerilerini gerçekleştiremeyen özel gereksinimli çocukların aileleri öncelikle bu gereksinimlerini gidermeyi öğretmeyi istemektedirler. Çünkü aile için bu beceriler evde ve diğer ortamda oldukça zamanını almaktadır. Eğitim etkinliklerinin bu yönden başlaması aileleri rahatlatacaktır. Tanchak, Darlene Marcello(1993) yapmış olduğu çalışma da bu yönde bir sonuç çıkmıştır. Yapılan bu çalışmada özel gereksinimli çocukları için daha verimli zaman geçirme, ailelerin kendileri için daha kaliteli zaman

isteği türünde ihtiyaçları olduğunu ortaya konmuştur. Bu sonuç araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Anne ve babaların çocuklarının eğitimleri ve özellikleri hakkında devamlı bilgilendirmeyi bekledikleri görülmektedir. Onların bakımlarının nasıl yapabileceklerini, daha sonraki aşamada ne ile karşılaşacaklarını, okul zamanı geldiye ne gibi işlemler yapacaklarını, hangi okula nasıl yerleştirecekleri konularında devamlı bilgi isteği oluşmaktadır. Tanchak (1993), yaptığı araştırmasında da buna benzer bulgular ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırma neticesinde özel terapi servislerinden gelecekte çocukların okula yerleştirilmesi hakkında bilgi edinme ve çocukları için kreş ya da okul öncesi bir programa ulaşabilme hakkında bilgi isteklerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca yapılan iki çalışmada da hem anne hem de babalar tarafından en fazla gereksinim belirtilen maddelerden birinin "çocuğuma bazı becerileri nasıl öğreteceğim konusunda daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum" maddesi olduğu gözlenmiştir (Sucuoğlu, 1994 Evcimen, 1997).

Genellikle özel gereksinimli çocuklar örgün eğitim kurumlarına devam etmemektedirler. Buna paralel olarak da resim, sergi, tiyatro v.b aktivitelere katılamamaktadırlar. Ailelerin bu ortamlarda çocukları ile ne yapacaklarını bilememeleri, yeterli zamanın bulunmaması nedenleriyle bu aktivitelere zaman ayıramamaktadırlar. Buna rağmen kurumlardan bu anlamda beklentilerinde kararsızlıklar görülmektedir. Yine Tanchak (1993), yaptığı çalışmada bununla aynı olan sonuç ortaya çıkmıştır. Bu çalışmasında anne ve babalar çocukları için sosyal aktivitelerin bol olduğu programlar edinme ihtiyacı içinde olduklarını bulmuştur.

Özel gereksinimli çocukların eğitimlerinin devamlılığının sağlanması ile eğitimlerinde olumlu yol alınacağına ilişkin inancın yüksek olduğu, ayrıca çoğu özel gereksinimli çocukların örgün eğitim kurumlarına gidemedikleri göz önüne alındığında bu durumun daha da önem kazandığı gözlenmektedir. Eğitimin gün boyu sürmesi aynı zamanda ailenin kendine yeteri kadar zaman ayırmasını da beraberinde getirir. Bu sayede anne evdeki işlerini rahatlıkla yapabilir, başka çocuk varsa onunla ilgilenebilir, pazara alışverişe, misafirliğe, sinemaya vb. yerlere gitme imkanı da sağlar. Kısacası aileyi rahatlatmaya yol açar. Ailelerin en büyük beklentilerinden biri eğitimin gün boyu sürmesidir. Yapılan çalışmalarda da bu tür sonuçlar çıkması araştırma bulgularını doğrular nitelikte olmasını sağlamıştır. Sucuoğlu(1995) yapmış olduğu çalışmada da ailelerin tam gün okul istekleri olduğu görülmüştür.

Araştırmada elde edilen diğer bir bulgu ise, özel eğitim merkezlerinde eğitim şeklinin ne olacağı sorusuna verilen cevaptır. Ailelere sorulan çocuğunuz bu kurumdan alacağı eğitim bireysel mi, grup mu ya da her ikisi de beraber mi olmalıdır? şeklindeki soruya çok büyük bir oranda bireysel ve grup eğitiminin birlikte alması şeklinde cevap alınmıştır. Bu sonuç etkin ve verimli bir eğitimin ancak grup ve bireysel eğitimin birlikte yürütülmesiyle mümkün olacağına ailelerin inandıklarını gösterir.

Aileler çocuklarını gönderdikleri kurumdaki çalışanların bu alanda uzmanlaşmış kişilerden oluşmasını beklemektedirler. Uzmanlaşan personelin ancak çocuklarının özelliklerine göre davranabileceklerini, yeterli bilgi birikimlerinin olduğu düşüncelerinin bulunduğu, çocuklarındaki beklenen gelişmeler ancak uzman personel yardımıyla gerçekleşeceğini düşünen aileler çocukları ile çalışan personelin uzman olmasını beklemektedirler. Buna bağlı olarak çocukları hakkında daha gerçekçi bilgiler uzmanlardan alınabilir ve onlarla iletişim kurmak oldukça aileyi de rahatlatmaktadır.

Personelin kılık kıyafeti ile ilgili beklentiler araştırıldığında ailelerin bunu çok fazla önemsemedikleri görülmüştür. Ailelerin öncelikleri uzman personelle çalışmak, onunla sağlıklı bir iletişim kurmaktır. Personelin kılık ve kıyafeti diğer beklentilerinin önüne geçmiştir.

Anne ve babalar çocuklarının özellikleri ile ilgili günümüz teknolojisindeki gelişmeler, çeşitli araç ve gereçlerin ve yeni öğretim metodlarının neler olduğu ile ilgili bilgilerin kurum tarafından belirli zamanlarda ailelere verilmesini özel gereksinimli çocuğa sahip aileler oldukça önemsedikleri görülmektedir. Çocuklarının gelişimlerini etkileyecek yeni gelişmeleri edinmek,yasal çerçevede değişen hükümler hakkında,, yasal hakları konusunda gelişen ve değişen ayrıntılardan haberdar olmak aileleri mutlu etmektedir. Kendilerinin ulaşmasında zorluk çektikleri bu bilgileri kurumların kendilerine bildirmelerini özellikle beklemektedirler.

Anne babalar çocuklarının bakımından dolayı kendilerini sosyal bakımdan dışlanmış hissetmektedirler. Winton (1985) , ailenin işleyişi, destek, bilgi ve eğitime dair ihtiyaçlar, aile bireylerinin birbirleriyle etkileşimi, çocukları ile ilgili anne babaların düşünceleri, beklentileri, ailenin o andaki yaşam döngüsü ve kritik olaylar olduğu yaptığı araştırmada ortaya koymuştur. Genellikle özel gereksinimli aileler aynı gereksinime sahip aileler ile birlikte olmaktan mutluluk duyarlar, birbirleri ile tanışmak,bilgi alışverişinde bulunmak,diğer çocukların gelişimleri ile kendi çocuklarının gelişimlerini kıyaslamak amacıyla birlikte yürütecekleri etkinliklerin

hazırlanmasını isterler. Araştırma sonucunda aileleri bir araya getirici etkinliklerin kurumlar tarafından düzenlenmesini oldukça önemsendiği görülmektedir.

Mc Davis, Nutter ve Levett (1982) yaptığı çalışmada, özel gereksinimli öğrencilerin ve onların anne babalarının okul danışmanlarından kariyer ve toplum kaynakları gibi alanlarda doğru bilgi vererek, onların endişe ve sorunlarını dinleyerek ve önemli kararlar almalarında onlara yardım ederek, ihtiyaçlarının karşılanmasında yardımcı olmalarını istediklerini göstermektedir. Aileler çocuklarının özellikleri ile ilgili, onların sorunlarının nasıl çözüleceğini öğrenebilmek, kendilerini çocuklarının eğitimleri konusunda geliştirmek, yeni bilgi ve becerileri öğrenmek isteği içinde bulunmaktadır. Bu amaçla devam ettikleri kurumlardan uzman kişilerin çağrılmasını, kendilerini yetiştirici kurs, seminer ve panel gibi etkinlikleri hazırlamasını beklemektedirler. Ailelerin beklentilerinden olan bilgi, destek, başkalarına açıklama yapma, toplumsal hizmetler gibi gereksinimlerin tümünü kapsayan bu tür etkinlikler aileler için önemli görülmektedir.

VI-ÖNERİLER

Bu araştırma bulguları özel gereksinimli bireye sahip olan anne babaların çocuklarının devam ettikleri Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden beklentilerini ve bu beklentileri ile ilişkili değişkenlerin belirlenmesi amacına hizmet etmiştir. Bundan sonra Yönetmeliklerin hazırlanmasında, kurumların eğitim planlamaları yaptıklarında, özel gereksinimli bireylere daha iyi ve nitelikli eğitim hizmeti sunmaları için yapacakları çalışmalarda bu sonuçlar da göz önünde bulundurulmalıdır.

6.1.İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1-Türkiye’de diğer il merkezlerinde de benzer araştırmalar yapılarak araştırma bulguları açısından benzerlik olup olmadığına bakılabilir ve Türkiye’nin bu alandaki genel durumu ortaya çıkarılabilir.

2-Bu yapılan araştırmanın bir benzeri niteliksel yöntemler kullanılarak sonuçlarına bakılabilir.

3-Anne ve babaların önerilerine ilişkin araştırmalar yapılabilir.

6.2.Uygulamaya Yönelik Öneriler

1-Özel gereksinimli çocukların özelliklerine göre binaların fiziksel ortamları ile eğitimde kullanılacak araç ve gereçler hazırlanmalıdır.

2-Özel gereksinimli bireylerin ailelerinin gereksinim özelliklerine göre konferans, seminer, panel vb. etkinliklere daha çok yer verilmelidir.

3-Kurumlar, aileleri bir araya getirecek, toplantı, gezi, tiyatro, sergi vb. organizasyonlara sıkça yer vermelidir.

4-Yeni kurum açacak teşebbüslerin bu araştırma sonuçlarını göz önüne almaları oldukça yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akkök, Füsün "Özürlü Çocukların Aileleriyle Psikolojik Danışma ve Rehberlik Çalışmaları" **Psikoloji Dergisi** , Sayı:16, 1982, ss. 3-5

Akkök, Füsün "Davranışsal Yaklaşım Dayalı Aile Rehberliğinin Öğretilerilebilir Çocukların Özbakım Becerileri Üzerine Etkisi" yayınlanmamış doktora tezi , **Ankara üniversitesi**, 1984

Archaumbault, R.D The Concept of need and its Relation to Certain Aspect of Educationel Theory. Harvard Education Review.1957,27,s.38-62.

Ataman, Ayşegül. "Erken Bebeklik Döneminde Görme Yetersizlikli Çocuğun Gelişimini Etkileyen Etmenler ve Önleme". <http://www.egitim.com/egitimciler>. 2001.

Ataman, Ayşegül. **Özel Eğitime Giriş**. Ankara: Gündüz Yayıncılık, 2003.

Atwood, H.M.ve Ellis, J.The Concept of Need:"An Analysis for Adult Education.adult Leadership". Sayı:19,1971, ss:210-244

Ayer,S.Comunity Care: Faiture of Professionals to Meet Family Needs.Child:Care, Healt and Development.Sayı,10,1984, ss:.127-140.

Aziz,Aysel.**Toplumsallaşma ve Kitlesele İletişim**. Ankara: A.Ü .BYYO Yayın No: 2,1982.

Bazyk, S. (1989). "Changes in Attitudes and Beliefs Regarding Parent Participation and Home Programs: An Update" The American Journal of Occputaional Therapy, November, Vol. 43,1989, No: 11, 723-728.

Bailey, Donald B. Ve R.J Simeonsson 1988 "Assessing Needs of Families With Handicapped Infonts "**Special Education**," Sayı,22,1998, ss:117-127.

Blackhurst, Edward A. Ve Berdine,William H.An Introduction to **Special Education**. New york,NY:1993.

Bulut, Işıl. " Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi" Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı,Ankara, 1993.

Cavkaytar, Atilla. "Ailelerle Birlikte Çalışma" **Özel Eğitim** (Ed. Süleyman Eripek) Açıköğretim Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2002, Eskişehir

Canam C. "Common Adaptive Tasks Facing Parents of Children Chronic Conditions.J.of Advanced Nursing". Sayı,18 ,1993 ,ss: 46-55

Cook, Daniel W."Sistematic Need Assessment:A Primer.Journal of Counseling and Development". Sayı,67, 1989, ss: 462-464

Darıca, Nilüfer, Ülkü Abidinoğlu, Şebnem Gümüşçü," **Otizm ve Otistik Çocuklar,**" İstanbul: Özgür Yayınlan, 2000

Dale N. "**Working With The Families Of Children With Special Needs.**"New York:Routledge.1997.

Enç, Mitat. **Özel Eğitime Giriş.** Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını No:95,1987,Ankara.

Evcimen, Emirali "Zihin Yetersizlikli Çocuğu Olan Ailelerin (Anne Babaların) Gereksinimlerinin Belirlenmesi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, (1996). Eskişehir.

Gabel, H. Ve Kotsch, L. S. Extended Families and young Children. Topics in Early Childhood Special Education. 1981,1 ss:29-36

Göksu,İrfan. "**Genel İletişim**". Ankara Pegem A.Yayıncılık 2003, Sayı:10 ss:217.

Geçtan, Engin. "**Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar.**" Ankara: Maya Matbaacılık,1982,12. Basım.

Grabowski,S.M.Approaching "**Needs Assessment.**" Los Angeles,1982.

Hallahan D.S.&Kauffman,J.M "Exceptionel children:introduction to special education".Boston 1994, Allyn and Bacon

Heward,William L."**Exceptional Children:an introduction to Special Education**". New Jersey:Merrill Puplishing Company,1996.

Holland, J. M. Ve Hattersley, J. "Parent Support Groups for The Families of Mentally Handicapped Children. Child: Care, Healt and Development". Sayı,6,1980, ss: 165-173.

Işıl Ö. " Zeka Özürlü Çocukların Günlük Yaşam Aktivitelerine Uyumda Annelere Verilen Eğitimin Etkililiği". Doktora Tezi. **İstanbul Üniversitesi.Sağlık Bilimleri Enstitüsü.Hemşirelik A.B.D. İstanbul,1994.**

Kağıtcıbaşı, Çiğdem. “Türkiye’de Ailenin Sürekliliği ve Değişimi”.**Türkiye’de Ailenin Değişimi Toplum Bilimsel İncelemeler**. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları Editör: Türköz Erder,1984.

Kroth, Roger Communicating with Parents of Exceptional Children Improving Parent-Teacher Relationship, 1985, s, 2

Kroth, R. L., Edge, D. "Parent Training Grups" Strategies Communications with Parents and Families of Exceptionel Children 3.Editions, LovePublishing Company, USA,1997.

“**M.E.B Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı**” Ankara,Milli Eğitim Basımevi,2002.

Millî Eğitim Bakanlığı Özel, Özel Eğitim Kursları Yönetmeliği. Yayımlandığı **Resmî Gazete**. Tarihi: 22/07/2005. Sayısı: 25883

Millî Eğitim Bakanlığı Özel,Özel Eğitim Kursları Tıp Yönetmeliği, Sayı ,2551,2003.

625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununu.1965

Monette,M.L.”The concept of Educational Need:An Analysis o f Selected Literatutre.Adult Education “ Sayı,27,1997,ss:116-127.

Murdock, George Peter Social Suucture New York: Macmillan "World Ethnographic Sample” **American Anthropologisi** 1957 Sayı, 59:4

Ozankaya, Özer. **Toplumbilime Giriş**. Ankara: A.Ü. S.B.F Yayın No: 431,1979

Ömeroğlu, Esra “Ailenin Çocuğun Eğitimine Katılımı”. **Okul Öncesi Eğitimi**. Ankara: Sayı, 47,1994

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği **Resmi Gazete** Sayı, 26184 ,31 Mayıs 2006.

Özel İhtisas Komisyon Raporları,1994.

Özkalp, Enver. **Sosyolojiye Giriş**.Eskişehir: Anadolu Üniversitesi ESBAV Yayın No: 87,1987.

Özürlü Çocuklara Yönelik Rehabilitasyon ve Öz.Eğt.Hiz.Çalışma Raporu 2002, www.Ozida.gov.tr.

Parson T. (1955): “**Family Socialization and Interaction Process**.”1955 ss: 124-126, Free Press. New York.

Rosenberg, S., Robinson, C. Ve Beckman, P. Teaching Skills Inventory: A Measure of Parent Performance. Journal of The Division for Early Childhood. 1986,8,p. 107-113.

Sarı,Hakan. “Türkiyede Özel Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar, Değişimler, Beklentiler Ve Yeni Arayışlar”.Ankara:(Zihinsel Ve Bedensel Yetersizlikli Çocukları Ve Aileleri Ardaştırma Eğitim Dayanışma Ve Yardımlaşma Derneği Yayını 2005, No 1).

Schulz, Jane B. “Parents and Professionals Special Education. Allyn and Bacon, Inc.”, USA: 1987.

Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özel Rehabilitasyon Ve Eğitim Merkezleri Yönetmeliği. **Resmi Gazete** . Sayı, 25754 13 Mart,2005 .

Sucuoğlu, Bülbin.”Özürlü Çocukların Aileleri ile Yapılan Çalışmalar”.**Farklılıkla Yaşamak**. “Aile ve Toplumun Farklı Gereksinimleri Olan Bireylerle Birlikteliği”.(Editör A.Nuray Kazancı). Ankara:Türk Psikologlar Derneği Yayını,1987.

Sucuoğlu, Bülbin “Özürlü Çocuğu Olan Anne-Babaların Gereksinimlerinin Belirlenmesi”. Araştırma Raporu, Ankara:1994.

Sucuoğlu, Bülbin. “ Kaynaştırma programlarına devam eden özürlü çocukların anne babaların eğitime katılımları”. **Özel eğitim dergisi** ,Sayı,2 1995,ss:2.

Sucuoğlu, Bülbin. “Özürlü çocukların aileleri ile yapılan çalışmalar. Farklılıkla Yaşamak”,. **Türk Psikologlar Derneği Yayınları**,S 1,1997, ss,35-53.

Tanchak, Darlene Marcello,www.iacd.org.(2005)

Tufan, Beril. "Aile İçi İlişkilerin Ruh Sağlığına Etkisi Üzerine Bir İnceleme" **H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokul Dergisi**,Sayı,1,1982, ss:1.

Webster E. and Ward, L.M. **Working With Parents Of Young Children With Disabilities**.1993, Sendiego:SingularPublishing Group,Inc.

Yavuzer,Haluk. “ Çocuğun Toplumsal ve Duygusal Gelişimlerinde Ailenin Rolü” Aile Çocuk 1982-1983 Seminer Konferansları. İstanbul: **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları 1983**.

EK-I

ANKET FORMU

Sayın Veli,

Aşağıdaki sorulara vereceğiniz cevaplar Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezinde eğitime devam eden çocukların ana-babalarının beklentilerinin araştırılmasında kullanılacaktır. Seçeneklerden size uygun olanın, yanına çarpı (x) koyarak işaretleyiniz.

Vereceğiniz cevaplar bu araştırmanın dışında kesinlikle kullanılmayacaktır.

Bu çalışmaya yapacağınız katkılar için teşekkür ederim.

Necmi SAĞIROĞLU
AİBÜEğt.Fak.Özel Eğt.Blın
Yüksek Lisans Öğrencisi

1.BÖLÜM

1. Annenin yaşı
☐ 25 ve altı ☐ 26 - 35 arası ☐ 36 - 45 arası ☐ 46 ve üstü

2. Babanın yaşı
☐ 25 ve altı ☐ 26 - 35 arası ☐ 36 - 45 arası ☐ 46 ve üstü

3. Annenin öğrenim durumu 4. Babanın öğrenim durumu
☐ Okur - Yazar değil ☐ Okur – Yazar değil
☐ İlkokul ☐ İlkokul
☐ Ortaokulu ☐ Ortaokulu
☐ Lise ☐ Lise
☐ Üniversite ☐ Üniversite
☐ Diğer ☐ Diğer

5.Ailenin toplam geliri ☐ 401-500 milyon
☐ 200 milyon ve altı ☐ 501-600 milyon
☐ 201-300 milyon ☐ 601-800 milyon
☐ 301-400 milyon ☐ 801milyon üstü

6.Baba çalışıyor mu ? 7. Anne çalışıyor mu ?
☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır

8. Anne Baba ayrı mı yaşıyor ?
☐ Evet ☐ Hayır

9-Çocuğunuzun Engel türü nedir?
☐ İşitme
☐ Görme
☐ Zihinsel
☐ Spastik
☐ Diğer

10. Evde çocukla ilgili kararların alınmasında kimler daha etkilidir?
☐ Anne ☐ Baba ☐ Anne – Baba birlikte ☐ Diğer

11. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezine;
☐ Bazen giderim
☐ Problem olduğunda giderim
☐ Her seans zamanı giderim
☐ Çocuğum kendi başına gider
☐ Diğer

13. Sosyal güvence durumunuz nedir ?
☐ Emekli Sandığı ☐ SSK
☐ Bağ-kur ☐ Diğer.....

14-Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezini nasıl öğrendiniz ?
☐ Basın – yayın aracılığı ile ☐ Doktor aracılığı ile
☐ Araştırma yaparak ☐ Komşular aracılığı ile
☐ Tesadüfen

Aşağıdaki ifadeleri okuyarak,düşüncenize uygunluğunu 1 (düşüncenize en az uygun)ile 5 (düşüncenize en uygun) arasında değişen bir değer ile takdir ederek() içine yazınız.					
	1	2	3	4	5
FİZİKSEL ÖZELLİKLER					
1.Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi binasında çocuğumun hareket etmesini kolayca sağlayacak uygun oyun alanları bulunmalıdır					
2.Merkez binasının çok katlı olmaması çok katlı ise diğer katlara asansörle çıkılması gibi düzenlemelere önem veririm.					
3.Kurum binasının merdiven korkuluklarının yumuşak madde ile kaplanması gereklidir..					
4.Eğitim odalarının yer döşemelerinin silinebilir malzeme ile kaplanması gerekir.					
5.Merkez binasının müstakil ve bahçe içinde olmasını önemserim.					
6.Çocuğumu götürdüğüm Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, temiz ve düzenli olmalıdır.					
7.Kurum binasının uygun havalandırma ve ısıtma sistemleri ile donatımı sağlanmalıdır.					
8.Kurum binasının ilgili kurumlar tarafından incelenerek hazırlanmış yangın, sel ve deprem raporlarını görüyor olmam beni rahatlatmaktadır.					
EĞİTİMİN ÖZELLİKLERİ					
9.Özel Eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapan eğitimciler sürekli değişmemelidir					
10.Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezini seçmemde, çevremde aynı gereksinime sahip çocukların ailelerinin olumlu referanslarının olması önemli bir etkidir.					
11.Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezinde verilecek olan eğitim, çocuğumun gereksinimlerini karşılamaya yönelik olmalıdır.					
12.Kurum bana, çocuğumun bakım ve eğitimine katkıda bulunabilmem için gerekli olan bilgi ve beceriyi sağlamalıdır					
13.Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim gören her çocuğun gelişimlerini içeren özel kayıtlar tutulmalıdır					
14.Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde uygulanan eğitim programında resim, sergi, tiyatro, gezi, festival v.b sosyal aktivitelere de yer verilmelidir.					
15.Çocuğumun gereksinimleri doğrultusunda çocuğumun özelliklerine göre eğitim programları oluşturulmalıdır					
16.Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi programları, çocuğumun mesleki eğitim becerilerini geliştirmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır.					
17.Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim etkinliklerinin gün boyu sürmesi gerekir					
18.Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde çocuğumun eğitim aldığı seans saatleri ve günleri sürekli değişmemelidir					
Aşağıda yer alan 20, 21, 22. sorulardan sadece sizin durumunuza uygun olan birisini puanlayınız					
20.Çocuğum sadece bireysel eğitim almalıdır					
21.Çocuğum sadece grup eğitimi almalıdır					
22.Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde çocuğum, bireysel eğitimle birlikte grup eğitimi de almalıdır.					
PERSONEL ÖZELLİKLERİ					
23.Kurumda görev yapan eğitimciler (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci,vb), özel gereksinimli bireylerin eğitiminde bilgi ve beceriye sahip kişilerden oluşmalıdır.					
24.Kurumda görev yapan eğitimciler (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci,vb), özel gereksinimli bireylerin eğitiminde bilgi ve beceriye sahip olmamaları durumunda profesyonelce çalışmaları beni rahatsız etmez.					
25.Kurumda görev yapan eğitimciler (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci,vb), dışında çalışanlar da çocuğumun gereksinimleri hakkında bilgi sahibi olması gerekir.					
26.Kurumda çalışan eğitimciler, takip edecekleri eğitim programlarına uygun araç ve gereçler geliştirmelidirler					
27.Kurumda çalışan eğitimciler, kurumda bulunan araç-gereç ve teçhizatı verimli olarak kullanabilmelidirler					
28.Kurumda çalışan tüm personel zaman zaman hizmet içi eğitimden geçmelidirler					
29.Kurum personelinin kıyak kıyafeti ve görünümünün yönetmeliklere uygun olması benim için önemlidir					
AİLE REHBERLİĞİ VE DANIŞMA HİZMETLERİ					
30.Kurum, ailelere çocukların gereksinimleri ile ilgili ayrıntılı bilgi vermemelidir					
31.Kurum, çocuğun eğitimine yönelik (teknoloji, araç- gereç, eğitim yöntemi vb) gelişmelerden aileleri sürekli haberdar etmelidir.					
32.Ailelere çocuklarının eğitimlerini izleme (gözlem odası, kapalı devre tv sistemi gibi) imkanları sağlanmalıdır					
33.Kurum zaman zaman aileleri bir araya getirecek etkinliklere yer verilmelidir.					
34.Çocuğumun devam ettiği/edeceği okul ile ilgili işlemlerde (kayıt-kabul, sınıf geçme vb) bizlere gerekli rehberlik yapılmalıdır.					
35.Kurumda görev yapan eğitimciler (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci,), ihtiyaç duyulduğunda ailelere de hizmet vermemelidir.					
36.Kurum, alanında uzman kişiler çağırarak, ailelere belirli aralıklarla panel, konferans, seminerler düzenlemelidir.					

EK-II

Tablo-7. “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi binasında çocuğumun hareket etmesini kolayca sağlayacak uygun oyun alanları bulunmalıdır.” sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	2,00	10	6,2
	3,00	18	11,1
	4,00	60	37,0
	5,00	54	45,7
	Toplam	162	100,0

Tablo- 8. “Merkez binasının çok katlı olmaması çok katlı ise diğer katlara asansörle çıkılması gibi düzenlemelere önem veririm.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	
Değerler	1,00	22	13,6
	2,00	20	12,3
	3,00	20	12,3
	4,00	68	42,0
	5,00	32	19,8
	Toplam	162	100,0

Tablo-9. “Kurum binasının merdiven korkuluklarının yumuşak madde ile kaplanması gereklidir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	16	9,9
	2,00	24	14,8
	3,00	30	18,5
	4,00	52	32,1
	5,00	40	24,7
	Toplam	162	100,0

Tablo- 10. “Eğitim odalarının yer döşemelerinin silinebilir malzeme ile kaplanması gerekir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	10	6,2
	2,00	14	8,6
	3,00	24	14,8
	4,00	62	38,3
	5,00	52	32,1
	Toplam	162	100,0

Tablo-11. “Merkez binasının müstakil ve bahçe içinde olmasını önemserim.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	,00	2	1,2
	1,00	8	4,9
	2,00	16	9,9
	3,00	28	17,3
	4,00	50	30,9
	5,00	58	35,8
	Toplam	162	100,0

Tablo- 12. “Çocuğumu götürdüğüm Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, temiz ve düzenli olmalıdır.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	,00	2	1,2
	2,00	6	3,7
	3,00	10	6,2
	4,00	80	49,4
	5,00	64	39,5
	Toplam	162	100,0

Tablo- 13. “Kurum binasının uygun havalandırma ve ısıtma sistemleri ile donatımı sağlanmalıdır.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	2,00	18	11,1
	3,00	18	11,1
	4,00	62	38,3
	5,00	64	39,5
	Toplam	162	100,0

Tablo- 14. "Kurum binasının ilgili kurumlar tarafından incelenerek hazırlanmış yangın, sel ve deprem raporlarını görüyor olmam beni rahatlatmaktadır." Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	6	3,7
	2,00	14	8,6
	3,00	24	14,8
	4,00	42	25,9
	5,00	76	46,9
	Toplam	162	100,0

Tablo- 15. "Özel Eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapan eğitimciler sürekli değişmemelidir" Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	2	1,2
	3,00	4	2,5
	4,00	20	12,3
	5,00	134	82,7
	54,00	2	1,2
	Toplam	162	100,0

Tablo-16."Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezini seçmemde, çevremde aynı gereksinime sahip çocukların ailelerinin olumlu referanslarının olması önemli bir etkindir." Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	6	3,7
	2,00	8	4,9
	3,00	16	9,9
	4,00	54	33,3
	5,00	78	48,1
	Toplam	162	100,0

Tablo- 17. "Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezinde verilecek olan eğitim, çocuğumun gereksinimlerini karşılamaya yönelik olmalıdır." Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	3,00	8	4,9
	4,00	56	34,6
	5,00	98	60,5
	Toplam	162	100,0

Tablo-18. “Kurum bana, çocuğumun bakım ve eğitimine katkıda bulunabilmem için gerekli olan bilgi ve beceriyi sağlamalıdır.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	3,00	8	4,9
	4,00	44	27,2
	5,00	110	67,9
	Toplam	162	100,0

Tablo -19. “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim gören her çocuğun gelişimlerini içeren özel kayıtlar tutulmalıdır.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	3,00	8	4,9
	4,00	36	22,2
	5,00	118	72,8
	Toplam	162	100,0

Tablo- 20. “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde uygulanan eğitim programında resim, sergi, tiyatro, gezi, festival v.b sosyal aktivitelere de yer verilmelidir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	2,00	12	7,4
	3,00	28	17,3
	4,00	56	34,6
	5,00	66	40,7
	Toplam	162	100,0

Tablo- 21. “Çocuğumun gereksinimleri doğrultusunda çocuğumun özelliklerine göre eğitim programları oluşturulmalıdır.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	3,00	14	8,6
	4,00	40	24,7
	5,00	108	66,7
	Toplam	162	100,0

Tablo-22 “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi programları, çocuğumun mesleki eğitim becerilerini geliştirmesini sağlayacak nitelikte olması gereklidir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	2	1,2
	2,00	2	1,2
	3,00	4	2,5
	4,00	32	19,8
	5,00	122	75,3
	Toplam	162	100,0

Tablo-23. “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim etkinliklerinin gün boyu sürmesi gerekir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	,00	2	1,2
	1,00	4	2,5
	2,00	4	2,5
	3,00	18	11,1
	4,00	28	17,3
	5,00	106	65,4
	Toplam	162	100,0

Tablo- 24. “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde çocuğumun eğitim aldığı seans saatleri ve günleri sürekli değişmemelidir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	,00	2	1,2
	1,00	2	1,2
	2,00	4	2,5
	3,00	12	7,4
	4,00	24	14,8
	5,00	118	72,8
	Toplam	162	100,0

Tablo- 25. “Çocuğum sadece bireysel eğitim almalıdır.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	,00	94	58,0
	1,00	28	17,3
	2,00	2	1,2
	4,00	2	1,2
	5,00	36	22,2
	Toplam	162	100,0

Tablo-26 “Çocuğum sadece grup eğitimi almalıdır.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	,00	134	76,5
	1,00	24	14,8
	2,00	2	1,2
	5,00	12	7,4
	Toplam	162	100,0

Tablo-27 “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde çocuğum, bireysel eğitimle birlikte grup eğitimi de almalıdır.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	,00	32	19,8
	1,00	10	6,2
	3,00	2	1,2
	4,00	4	2,5
	5,00	114	70,4
	Toplam	162	100,0

Tablo- 28. “Kurumda görev yapan eğitimciler (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci,vb), özel gereksinimli bireylerin eğitiminde bilgi ve beceriye sahip kişilerden oluşmalıdır. “Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	2	1,2
	2,00	4	2,5
	3,00	4	2,5
	4,00	22	13,6
	5,00	130	80,2
	Toplam	162	100,0

Tablo- 29. “Kurumda görev yapan eğitimciler (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci,vb), özel gereksinimli bireylerin eğitiminde bilgi ve beceriye sahip olmamaları durumunda profesyonelce çalışmaları beni rahatsız etmez. “Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	4	2,5
	2,00	10	6,2
	3,00	30	18,5
	4,00	46	28,4
	5,00	72	44,4
	Toplam	162	100,0

Tablo-30. “Kurumda görev yapan eğitimciler (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci,vb), dışında çalışanlar da çocuğumun gereksinimleri hakkında bilgi sahibi olması gerekir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	2,00	4	2,5
	3,00	12	7,4
	4,00	62	38,3
	5,00	84	51,9
	Toplam	162	100,0

Tablo- 31. “Kurumda çalışan eğitimciler, takip edecekleri eğitim programlarına uygun araç ve gereçler geliştirmelidirler.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	3,00	14	8,6
	4,00	56	34,6
	5,00	92	56,8
	Toplam	162	100,0

Tablo- 32. ”Kurumda çalışan eğitimciler, kurumda bulunan araç-gereç ve teçhizatı verimli olarak kullanabilmelidirler.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	2	1,2
	3,00	16	9,9
	4,00	54	33,3
	5,00	90	55,6
	Toplam	162	100,0

Tablo- 33. “Kurumda çalışan tüm personel zaman zaman hizmet içi eğitimden geçmelidirler.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	2	1,2
	2,00	2	1,2
	3,00	16	9,9
	4,00	50	30,9
	5,00	92	56,8
	Toplam	162	100,0

Tablo-34. “Kurum personelinin kılık kıyafeti ve görünümünün yönetmeliklere uygun olması benim için önemlidir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	32	19,8
	2,00	36	22,2
	3,00	16	9,9
	4,00	28	17,3
	5,00	50	30,9
	Toplam	162	100,0

Tablo -35. “Kurum, ailelere çocukların gereksinimleri ile ilgili ayrıntılı bilgi vermelidir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	2,00	2	1,2
	3,00	2	1,2
	4,00	22	13,6
	5,00	136	84,0
	Toplam	162	100,0

Tablo -36. “Kurum, çocuğun eğitimine yönelik (teknoloji, araç- gereç, eğitim yöntemi vb) gelişmelerden aileleri sürekli haberdar etmelidir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	3,00	4	2,5
	4,00	38	23,5
	5,00	120	74,1
	Toplam	162	100,0

Tablo- 37. “Ailelere çocuklarının eğitimlerini izleme (gözlem odası, kapalı devre tv sistemi gibi) imkanları sağlanmalıdır.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	2,00	6	3,7
	3,00	8	4,9
	4,00	50	30,9
	5,00	98	60,5
	Toplam	162	100,0

Tablo-38 “Kurum zaman zaman aileleri bir araya getirecek etkinliklere yer verilmelidir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	2,00	18	11,1
	3,00	2	1,2
	4,00	34	21,0
	5,00	108	66,7
	Toplam	162	100,0

Tablo -39. “Çocuğumun devam ettiği/edeceği okul ile ilgili işlemlerde (kayıt-kabul, sınıf geçme vb) bizlere gerekli rehberlik yapılmalıdır.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	1,00	6	3,7
	2,00	16	9,9
	3,00	16	9,9
	4,00	46	28,4
	5,00	78	48,1
	Toplam	162	100,0

Tablo- 40. “Kurumda görev yapan eğitimciler (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci,b), ihtiyaç duyulduğunda ailelere de hizmet vermelidir. “Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	2,00	2	1,2
	3,00	14	8,6
	4,00	54	33,3
	5,00	92	56,8
	Toplam	162	100,0

Tablo- 41. “Kurum, alanında uzman kişiler çağırarak, ailelere belirli aralıklarla panel, konferans, seminerler düzenlemelidir.” Sorusuna ilişkin cevaplar.

		Frekans	%
Değerler	2,00	8	4,9
	3,00	14	8,6
	4,00	24	14,8
	5,00	116	71,6
	Toplam	162	100,0

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Necmi SAĞIROĞLU

Sürekli Adresi : Karabaş Mahallesi Cebesoy Sokak No:2 İZMİT

Doğum Yeri ve Yılı : İzmit 1965

Yabancı Dili : Almanca

İlköğretim : Cumhuriyet İlkokulu 1972

Ortaöğretim : İzmit İmam Hatip Lisesi 1982

Lisans : Anadolu Üniversitesi Eğitim Fak.Özel Eğitim Bölümü 1988

Çalışma Hayatı : 1988 MEB İşitme Engelliler İlköğretim Okulu Müdür Baş Yard.

Özel Mavi Hilal Zihinsel Engelliler Rehabilitasyon Merkezi Proje Yürütücülüğü 2001

Sakarya İzçem İşitme Engelliler Rehabilitasyon Merkezi Yöneticiliği 2002

İzmit MEB. Özel Şefkat Özel Eğitim Okulu Kurucu ve Yöneticiliği 2005